

SA BUKA TE ZOBİ

Sa Vinabakala

Sa *Buka te Zobi* si na vivineina keke tie, e Zobi pozana, sapu na tie leanana meke na tie tagotago tugo.

Vahesia Zobi sa Tamasa meke kalavarae ia sa se Zihova. Ba tepa ia Setani sa Tamasa pude podekia sa rinañerane te Zobi la koasa Tamasa, ke va malumia Tamasa se Setani pude podekia se Zobi. Vagi pani e Setani sari doduru tuna Zobi, sari nana tinagotago meke va raza nia minoho pa tini sa sapu variva maledere, na tale tubuna beto sa tinina e Zobi. Ba ronua Zobi sa nana Tamasa pa doduruna sa totoaso asa. Koasa totoaso sapu koa pa tinasigiti se Zobi si mae sari nana baere meke vari zama nia rini sa tinasuna te Zobi. Tozia ri nana baere sapu pa dia ginilagilana si e Tamasa hoke pia i sari tinavete leanadi meke va kilasi sarini pu tavete va kaleana, ke sa tinasigiti te Zobi si laena sapu e Zobi si tomei kaiqa nana hahanana kaleadi. Ba tumae nia Zobi sapu lopu garona pude tava kilasa si asa sina sari tinavete leadi pu taveti sa si leadi hola meke koa nono hola si asa. Lopu boka va bakalia sa sapu na vea ke va kamo nia Tamasa koa sa sari tinasuna sapu raza koa sa, ke va mataqara si asa meke nananasa sisigiti la koe Tamasa. Tepa ia Zobi koasa Tamasa pude veko vari tonoto pule ni sari doduru ginugua pude leana pule sa pozana sa. Lopu olani Tamasa sari ninanasa te Zobi ba pa

rinanerane mo te Zobi si zama la si Asa. Sa Nana niniranira meke ginilagilana lohina mo si va dogoro nia Sa koe Zobi. Gua ke va pepekae se Zobi koasa Tamasa sapu tagoi sari doduru niniranira meke helahelae tugo sapu lopu garo tugo si asa pude zama ni sari soku zinama hoborodi pa kenuna sa Tamasa.

Pa vina betona sa vivinei si vura bakala sapu getu nia Tamasa se Zobi, meke mana nia Sa hola nia tu sapu tatasana, meke tagotago hola tu si asa. Ba sari baere te Zobi si hidaki Tamasa sina lopu boka va bakalia rini sa laena sa tinasuna sapu ta raza nia e Zobi. Tena mo e Zobi tumae nia sapu vea ululu gua sa ginilagilana te Tamasa hola nia sa hahanana vina lavata tadi na tie pa toso asa.

Sari na Nati Pinaqapaqahana sa Buka

Pinodalaena sa vivinei. Hinia 1:1 kamo hinia 2:13

Zobi meke sari na nana baere. Hinia 3:1 kamo hinia 31:40

a. Ninominomi te Zobi. Hinia 3:1-26

b. Sa vinari zamae kekenu. Hinia 4:1 kamo hinia 14:22

c. Sa vinari zamae vina rua. Hinia 15:1 kamo hinia 21:34

d. Sa vinari zamae vina neta. Hinia 22:1 kamo hinia 27:23

e. Sa vinahesina sa ginilagilana lohina. Hinia 28:1-28

f. Sa zinama vina betobeto te Zobi. Hinia 29:1 kamo hinia 31:40

Sari na zinama te Elihu. Hinia 32:1 kamo hinia 37:24

Sa inolana te Tamasa koe Zobi. Hinia 38:1 kamo hinia 42:6

Sa vina betona sa vivinei. Hinia 42:7-17

Podekia Setani se Zobi

¹ Koa nana si keke tie, pozana si e Zobi, sapu koa pa popoa Uzi. Na tie toṅoto si asa meke loke nana tinazutu; pamaña nia sa sa Tamasa meke kopu si asa pude lopu tavete va sea. ² Ka zuapa tuna koreo si asa meke ka ñeta tuna vineki, ³ meke tagoi sa si ka zuapa tina sipi, ñeta tina kameli, keke tina bulumakao, meke ka lima gogoto don'ki. Soku hola tugo nana nabulu si asa, meke na tie tagotago hola ni sa sari doduru tie pa kali gasa rimata.

⁴ Sari na tuna koreo Zobi si hoke varivari hobei nia rini sa tinavete inevaña pa hopeke dia vetu, vasina hoke la si arini, meke hoke ruvati rini sari ka ñeta tasidia vineki pude la somana hena na napo turani. ⁵ Pa vina betodi rina hopeke inevaña, si hoke vañunu munumunu hokara se Zobi meke vukivukihi va uququ poni sa sari hopeke nana koburu pude va via i, gua. Hoke tavete gua si asa sina balabala ia sa sapu meke gua, meke zama va kaleana hola si arini la koasa Tamasa pa bulodia, gua.

⁶ Sipu kamo sa rane pude kamo la pa kenuna e Zihova sari na mateana pa Mañauru, si e Setani tugo si somana la. ⁷ Nanasia Zihova si asa, "Pa totoso ele hola, pavei si koa mae gua agoi?"

Olaña se Setani, "Arau si ene la mae mo pa korapana mo sa kasia popoa," gua.

⁸ "Vegua dogoria tugo goi sa Qua nabulu se Zobi? Loke tie pa pepeso sapu toṅoto na leana gua asa. Vahesi Au sa si Arau, meke sapu

pamaña Nau sa meke kopu sisigiti nia sa pude lopu tavete va sea.”

⁹ Olaña se Setani, “Vea, kote boka pamaña nigo Zobi si Agoi pana loke nana likakalae si asa?” ¹⁰ Na Agoi mo kopu nia doduru totošo si asa meke sari nana tamatina meke sari doduru tinitona pu tagoi sa. Agoi mo mana ni sari doduru tinitona pu taveti sa, meke Agoi poni va soku nia bulumakao pude va siña rini sa pepeso, gua. ¹¹ Ba kamahire pana vagi pani beto ni Goi sari doduru tinitona pu tagoi sa si kote zama va kaleana Igo sa pa Kenumu!”

¹² Meke olaña se Zihova koe Setani, “Leana mo. Sari doduru pu tagoi sa si koa pa mua ninirañira agoi, ba se Zobi mo telena si mu lopu tiqu la ia.”

Ke taluarae taloa se Setani.

Sari na Tuna Zobi meke na Tinagotago si Ta Novala Beto

¹³ Keke rane sipu korapa henahena na napo vaeni sari na tuna Zobi pa vetu tanisa tasidia kenuna, ¹⁴ si kamo la si keke tie paleke inavoso koe Zobi meke zama, “Sipu korapa geli pepeso pude lelete sari na bulumakao pa inuma, meke sari na don'ki si korapa gani duduli pa vasina lopu seu koa rini, ¹⁵ si rapata va hodaka mo sari na tie Sabeani meke hiko taloa beto ni sari doduru. Va mate betoi rini sari doduru mua nabulu. Arau mo telequ si govete pude mae tozi nigo si agoi!”

¹⁶ Sipu lopu ele beto zama si asa, si mae gana pule si keke nabulu meke zama, “Na nika te Tamasa si hoqa gore mae pa mañauru meke sulu

---

* **1:9** Rev 12:10

va matei sari na sipi meke sari na tie kopu sipi. Arau mo telequ si govete pude mae tozi nigo si agoi," gua.

¹⁷ Sipu lopu ele beto zama si asa, si mae gana pule si keke nabulu meke zama, "Ka neta puku tie Babiloni, pu ene la pude raza la i sari na kana meke hiko tinitona koarini, si mae rapata meke vagi taloa ni sari na kameli, meke va mate betoi sari mua nabulu. Arau mo telequ si govete pude mae tozi nigo si agoi," gua si asa.

¹⁸ Sipu lopu ele beto zama si asa, si mae gana pule si keke nabulu meke zama, "Sari na tumu si korapa henahena na napo vaeni pa vetu tanisa tumu koreo kenuna, ¹⁹ meke raza va hodaka mae si keke givusu ninira, mae guana pa qega, meke hiru va hoqa ia sa sa vetu meke mate beto sari doduru. Arau mo telequ si govete pude mae tozi nigo si agoi," gua.

²⁰ Sipu avosi Zobi si arini si turu sage meke daku rikatia sa sa nana poko pa tinalotana. Neri va golugolua sa sa batuna meke hoqa gore pa pepeso pa vinahesina sa Tamasa. ²¹ Zama si asa, "Dododohoqu totošo podo si arau, meke kote dododohoqu totošo mate si rau. E Zihova mo poni au, meke kamahire si e Zihova tugo vagi pani. Mani tavahesi sa Pozana e Zihova!"

²² Pa korapadi ri doduru tinasuna pu raza koe Zobi, si lopu hite tavete va sea meke lopu zutua sa sa Tamasa.

2

Podeke Pulea Setani se Zobi

¹ Sipu kamo sa rane pude vata dogoro pule ni pule pa kenuna Zihova sari na mateana pa Mañauru, si somanae nana tugo se Setani koa rini. ² Nanasia Zihova si asa, “Pavei si koa mae gua agoi?”

Meke olaña se Setani, “Arau si ene lamae mo, vilorae ia mo sa kasia popoa,” gua si asa.

³ “Vegua dogoria tugo goi sa Qua nabulu, se Zobi?” nanasa gua se Zihova. “Loke tie pa pepeso sapu toñoto na leana gua asa. Va hesi Au sa si Arau, meke sapu pamaña Nau sa meke kopu sisigiti nia sa pude lopu tavete va sea. Sovutu Au goi pude va malumu igo pude la raza ia, pa ginugua hoboro, na loke nana sinea, ba e Zobi si koa va ñoño eko nana mo.”

⁴ Olaña se Setani, “Boka veko pani na tie sari nana likakalae pude kopu nia sa nana tinoa soti. ⁵ Ba mu va sigitia tu sa tinina ba Goi, kote hinokara zama va kaleana Igo sa pa Kenumu si Goi!”

⁶ Ke zama se Zihova koe Setani “Leana, koa pa limamu si asa, ba mu lopu va matea mo.”

⁷ Ke taluarae se Setani koe Zihova, meke la va raza nia minoho tubu sa sa doduru tinina e Zobi. ⁸ La habotu pa eba se Zobi meke vagia sa si keke kukuru vide raro patu meke repi nia sa koari na tubuna. ⁹ Zama la sa nana barikaleqe koa sa, “Na korapa koa va ñoño eko la mua tu si agoi? Vea ke lopu zama va kaleana ia mo goi sa Tamasa, mamu mate mua?”

¹⁰ Olaña se Zobi, “Zamazama gua tugo na barikaleqe duviduvili si agoi! Be garunu mae ni Tamasa sari ginugua leadi, si va kamo i gita.

Ve a ke kaqu qumiqumi tu si gita toso garunu mae tinasuna si Asa?" Pa korapadi ri doduru tinasuna pu raza koe Zobi, si lopu hite zutua Zobi sa Tamasa.

Mae sari na Baere te Zobi

¹¹ Ka neta baere te Zobi si ari Elipazi na tie pa vasileana nomana pa Temani, e Bilidadi, sa tie mae guana pa popoa Sua, meke e Zopara sapu mae guana pa popoa Neama. Totoso avoso nia arini sari doduru tinasuna sapu raza koe Zobi, si variva ego nia rini pude topue la meke va manotia si asa. ¹² Sipu korapa ene mae tu pa seu si arini si dogoria rini se Zobi, ba lopu dono gilania tu rini si asa. Ba toso gilania arini si podalae kabo va ululae si arini, daku rikati rini sari dia poko pa tinalotana, meke va vuvusu la kavuru pa batudia. ¹³ Meke tiqe habotu turania rini si asa vasina pa pepeso koari ka zuapa rane meke zuapa boni. Loke tie hite zama la nia si keke zinama koasa, sina dogoria arini sapu noma hola sa tinasigiti tanisa.

3

Sa Kinebokebo te Zobi La koe Tamasa

¹ Beto si zama vura se Zobi meke leve nia sa sa rane sapu podo si asa.* ² Zama se Zobi,

³ "Kei Tamasa, Mu leve nia sa boni sapu tava gavoro si arau;

Mamu leve nia sa rane sapu podo si rau.

⁴ Sa rane asa si Mamu va huporo ia, Tamasa;

---

* **3:1** Zer 20:14-18

- Mamu lopu balabala pule hokara ia sa rane
asa,
mani loke kalalasa kamo la ia.
- 5 Mani vagia na huporo dudukurumu sa rane
asa,
meke va moata nia hinuporo;
va opoadumu nia lei,
pude va muho tamunia sa rimata.
- 6 Va rizu ia sa boṅi asa koasa vuaheni,
meke lopu va somana ia koari na sidara.
- 7 Va tige ia sa boṅi asa,
mani loke vevehe qinetuqetu si ta avoso
koasa.
- 8 Madi leve nia ri na matemateana sa rane asa,
arini pu boka va tekulu pule mae ia sa
kurukuru Leviatani.*
- 9 Mani lopu kalalasa mae sa pinopino habia;
mani aqa nia sa rane,
ba lopu va kamo nia vaqavaqasa.
- 10 Leve nia sa boṅi asa sapu va malumu au pude
ta podo,
sapu va dogoro nau sari tinasuna na
tinalotaṅa.
- 11 Leana si be mate qua mo pa tiana sa tinaqu,
babe podo mate qua mo.
- 12 Ve a ke kuka au tu sa tinaqu pa tuṅutuṅuna,
meke va susu au tu sa?
- 13 Be mate si rau, si kote ele eko vata bulebulei
qua,
be ele puta meke magogoso qua tu.
- 14 Puta gua ari na baṅara na ṅati hiniva,

---

* **3:8** Lopu ta gilana sa kurukuru hie pa rane ṅinoroi. Gina zama nia Zobi keke vivinei malivi tadi na tie pukerane.

- arini pu kuridi sari na vetu baṅara koadi
pukerane.
- 15 Be ele mate qua, be kamahire puta gua rina
koburu tavia si rau,
arini pu va siṅi ni qolo na siliva sari na dia
vetu,
- 16 babe gua rina koburu pu mate mae pa tia meke
podo,
meke lopu dogoria sa kalalasa.
- 17 Pa lovu si noso sari na tie kaleadi,
meke magogoso koari na dia tinalotaṅa.
- 18 Sari na tie ta pusidi ba qetu nia sa binule,
ta rupaha koari na hidaka na ginogese.
- 19 Hiteke na lavata si koa vasina,
tie arilaedi na tie loke guguadi,
meke ari na pinausu si ta rupaha vasina.
- 20 Na vea ke va kulusu ekoi mo sari na tie?
Na vea ke poni kalalasa saripu koa talotaṅa?
- 21 Aqa nia rini sa minate, ba lopu kamo mae;
na lovu si okoro nia rini, hola nia sa tinago-
tago.*
- 22 Lopu qetu si arini osolae mate meke ta pomu-
nae.
- 23 Na vea ke ta poni pa tie sa tinoa,
beto si tomea tu Tamasa koasa sa sirana
vugo repere,
meke ta kopu totoko pule tu koe Tamasa?
- 24 Na kinabo mo si guana hena ia rau,
meke lopu boka beto hilala si rau.
- 25 Sapu matagutu nia rau si raza mo koa rau,
sapu mala nia rau si ta evaṅa nana mo koa
rau.
- 26 Loke qua binule, loke minagogoso,

---

* **3:21** Rev 9:6

meke sari qua tinasuna si loke vina betodi.”

Sa Vinari Zamai Kekenu

4

Zobi 1:1 kamo hinia Zobi 14:22

Elipazi

- ¹ Zama se Elipazi,
- ² “Zobi, vegua kote bugoro si agoi, be zama si arau?
Lopu boka koa kae kulu si rau, na kaqu zama.
- ³ Ele soku tie si va tumatumae i goi
meke soku lima malohorodi si va ninira i goi.
- ⁴ Totoso ta tubarae si keke tie na malohoro meke mabo,
si sari mua zinama hoke va ninira i pude turu.
- ⁵ Ba kamahire sipu kamo koa goi sa tinasuna,
si ta duana nia tu goi meke lopu boka va tia ia.
- ⁶ Vahesia goi sa Tamasa, meke loke tinazutuna sa mua tinoa;
ke leana pude kalavarae si agoi meke ranerane.
- ⁷ Mu balabala pule paki.
Vea, esei keke tie tonoto sapu ele kamo tinasuna kaleana hola?
Pavei si ele ta novala saripu koa va nono?
- ⁸ Ele dogori arau sarini pu lelete pa kinaleana,
meke ponaponā pa tinasuna;
si paketi tugo rini sari kinolura na tinasuna.
- ⁹ Pa sinino te Tamasa si ta huara inete si arini.
Pa hiruna sa Nana tinaaziri si tava mate si arini.

- 10 Sa mamalainidi rina tie kaleadi si guana
kurukurumu laione!
Ba Tamasa va noso i meke moku i Sa livodi.
- 11 Guana laione pu loketona gana ginani,
mate si asa, meke sari tuna si ta hurakatae
lamae.
- 12 Na inavoso si kamo golomo mae,
na manamanasa si avosia sa talinaqu.
- 13 Pa korapa qua pinutagita pana boni,
pa toto hoke puta muliunu sari tie,*
- 14 si matagutu meke neneqara si arau,
meke niu beto doduru tiniqu.
- 15 Sipu givusu hola pa isumataqu si keke maqo-
maqo,
si turu bukekequ pa minatagutu.
- 16 Boka dogoria rau si keke toña turu nana;
dono toto la si rau ba lopu boka gilania rau.
Meke tiqe avosia rau si keke mamalaini:
- 17 'Vea, boka tonoto sa tie, hola nia sa Tamasa,
babe nono hola nia se Zihova pu tavetena si
asa?'
- 18 Be e Tamasa lopu ronui sari nana nabulu pa
manauru,
meke pitui Sa sari na sinea tadi Nana
mateana,
- 19 si vea, kote boka ronua Sa si keke tie ta
tavetena pa pepeso,
sapu ta kuri pa kavuru sapu boka ta munala
guana kikiti?
- 20 Kote boka toa pana munumunu si asa,
ba pana veluvelu si lopu nonoga matena.
- 21 Doduru sapu tagoi sa si ta vagi palae;

---

* 4:13 Zob 33:15

mate si asa, ba lopu tagoa sa sa ginilagilana
lohina^d.

5

- 1 Zobi, titioko ko? Ba esei na kote olaṅa igo.
Na mateana savana kote boka toka nigo?
- 2 Tinanaziri si mate nia rina tie duvili,
meke sa binugoro si nonoivali sari na tie va
gugue.
- 3 Ele dogoria rau sa tie duviduvili sapu dono
guana loke nana tinasuna,
ba hinoḡa ta levei sa nana vetu.
- 4 Sari tuna si lopu boka ta harupu,
sina loke tie hiva lavelave ni pa vinaripitui.
- 5 Sari na tie ovia kote hena betoi sari na linetelete
tanisa tie duvili,
koari na hilibubuku ba kote vagi luli rini,
meke sa tie memehana ba kote hata luli sari
nana tinagotago.
- 6 Na kinaleana si lopu mae guana pa kavuru,
meke na tinasuna ba lopu toḡolo vurana pa
pepeso.
- 7 Ba na tie si podo pude kamo ia tugo tinasuna,
gua sa pidalana sa nika sapu kaqu tapuru
sage.
- 8 Be arau, ba kote tepa sisigiti si arau koa sa
Tamasa,
meke kote vala nia rau sa qua hiniva koa Sa.
- 9 Asa hoke taveti sari na tinavete nomadi sapu
lopu boka ta balabala kamo,
sari na tinavete variva magasa sapu lopu
boka ta nae.
- 10 Ponia ruku Sa sa pepeso

- meke poni kolo sari na inuma.
- 11 Sarini pu va pepekae si ovulu sage ni Tamasa meke saripu kulusu si va qetui Sa.
- 12 Huari Sa sari hiniva tadi na tie sekesekeidi, pude lopu gorevura sari dia tinavete.
- 13 Poho i Sa sari na sinekesekei tadi na tie pu vahesi puleni sapu gilagilanadi, meke va kokoi i Sa sari dia hiniva tomedi.*
- 14 Kamo i na hinuporo pana rane, meke korapa rane si ene tapotapoe si arini guana boni tu.
- 15 Ba harupi Tamasa saripu habahuala koari na dia zinamazama variva mate; harupi Sa pa limadi rina tie nomadi.
- 16 Ke saripu malana si aqa nia sa Tamasa pude tokani, meke va noso i Sa sari na tie kaleadi pu hiva nonoivali.
- 17 Tamanae sa tie pu va tonotia Tamasa! Gua asa ke mu lopu kilu ia sa ginegese tanisa Tamasa pu tagoi sari doduru ninirana.*
- 18 Va bakora igo Sa, ba Asa tugo kote pusia, va sigitigo Sa, ba sa Limana tugo Sa kote salanigo.*
- 19 Ninae totošo si kaqu harupigo Sa si goi pa tinasigiti na tinasuna.
- 20 Pana raza sa soŋe, si kaqu kopu nia Sa sa mua tinoā, meke pa vinaripera si kaqu lavelave nigo Sa pude lopu ta seke pa vedara.

---

* 5:13 1 Kor 3:19 * 5:17 ZT 3:11; Hib 12:5-6 * 5:18 Hoz 6:1

- 21 Tamasa kote lavelave nigo koari na zina-
mazama variva sigitidi;
meke lopu kaqu matagutu si goi pana kamo
sa tinahuara.
- 22 Kote hegere ni goi sari tinahuara na soṅe
meke lopu kote matagutu ni goi sari na
kurukuru variva mate.
- 23 Sa vasina tavete nia inuma goi si kote loke
patuna,
meke lopu kaqu raza igo ri kurukuru
pinomo.
- 24 Kaqu koa va bulei pa mua ipi si agoi;
pana nae i goi sari mua sipi,
si kote koa beto dia mo.
- 25 Kote gilania tugo goi sapu kote soku sari mua
koburu,
saripu podoi goi si kote guana dudulina sa
popoa.
- 26 Kote barogoso va gorevura si goi meke kamo
la pa lovu,
guana huiti sapu sagana pa totošo
pakepakete.
- 27 Zobi, gami si ele vilitia meke va hinokaria si
hie,
ke mu avosi, mamu lopu kilui sari zinama
hire.”

6

Zobi

- ¹ Zama se Zobi,
- ² “Be ta veko sari na qua tinasigiti koari na
padapadana mamata,
³ si kote mamata hola ni rini sari na onone
pa masa,

gua ke bebeno sari qua zinama.

⁴ Sari na tupi tanisa Tamasa pu tagoi sari doduru
 ninira si soto dia koa rau,
 meke sari na pasapasa tadirini si herere pa
 doduru tiniqu.

Va nama i Tamasa sari na ginugua variva
 matagutudi pude va raza ni pa qua tinoa.

⁵ Vea, hoke kabo sa don'ki pana gani duduli si
 asa,
 babe kabo sa bulumakao toto so gani duduli
 si asa?

⁶ Ba esei boka hena sa ginani sapu lopu ta vala
 soloti ke loka linilina?
 Vea, koa ia linilini sa keorona sa vovoto?

⁷ Lopu equ henai sari ginani gua arini,
 arini ginani si sea mae koa rau.

⁸ Kei, be vagia mo rau gua sapu tepa ia rau,
 be poni au mo Tamasa gua sapu hiva nia rau,

⁹ be malumu sa Tamasa be va mate au mo,
 be lopu aqa ba va mate au mo Sa kamahire
 pa Limana.

¹⁰ Be gua asa sa Tamasa, be kote qetu hola si rau
 pa korapana sa qua tinasigiti,
 ba gilania rau sapu sa Tamasa si hopena.
 Na lopu ele hoke toke i arau sari Nana
 zinama.

¹¹ Na ninira savana si tagoa rau, ke kote boka
 toa nono la tu?
 Na sa sari kaiqa hiniva leadi sapu kote ta
 evana koa rau ke kaqu aqa tu si rau?

¹² Vea, nira guana patu si rau?
 Meke, na boronizi sa tiniqu?

¹³ Loke qua ninira si arau pude harupu pule
 nau;

loke tie si koa pude toka nau.

- 14 Pa totoso tasuna gua hie, be guana veko pania
 rau sa vina tabena sa Tamasa pu tagoi sari
 doduru niniranira babe lokari,
 ba na tataru tadi qua baere si okoro nia rau.
- 15 Ba gamu na qua baere, si sekesekei nau gamu,
 guana tototolo sapu popa totoso dada sa
 popoa,
- 16 meke pa totoso ibu si sini sage sari na ovuku
 na tukui na aesi na sinou.
- 17 Ba totoso mae sa manini si murimuri taloa,
 meke popa sari na taqele.
- 18 Sari na tokele kameli pu paleke likakalae si ene
 karovo pa qega;
 pa hinata kolo si hoke muliunu si arini
 osolae mate pa soloso qega.
- 19 Sari na tokele kameli tadi na tie holuholu pu
 mae guadi pa Siba meke Tema si hata kolo,
 20 ba balabala mamata totoso kamo si rini
 koari na tototolo popadi.
- 21 Gamu si kekenono gua tugo rina tototolo,
 dogoria gamu sa qua tinasuna meke
 matagutu si gamu.
- 22 Vea, ele tepa gamu rau pude poni au vinar-
 iponi,
 babe holu vagia sa qua tinoa,
- 23 babe pude harupau koari na qua kana,
 babe holu vura nau pa limadi rina tie
 kaleadi?
- 24 Leana, mi va tumatumae au, maqu noso;
 va dogoro nau pavei si sea si rau.

- 25 Variva sigiti pana hinokara sari na zinama,
ba gamu hire si zama hoboro sisigiti.
- 26 Hiva va toṅoti gamu sari na qua zinama,
meke va guni ni na givusu sari na zinama
tanisa tie talotaṅana?
- 27 Gamu boka mudumudukeda ni mo sari koburu
loke tamadia,
meke holuholu pania sa mia baere soti.
- 28 Ba kamahire, si mi doṅo toto mae au,
na lopu kote koha gamu rau.
- 29 Noso si gamu. Mi lopu ṅoṅovalau;
Lopu zutu au, sina korapa toṅoto qua si rau.
- 30 Ba balabala ia gamu sapu kokohaṅu si rau.
Balabala ia gamu sapu lopu boka gilania tu
rau sapu ta ṅoṅovala si rau?

7

- 1 Na tinoa tie si gua tugo na qeto tie pu ta zukuru
tinavete tasunadi,
gua sa tie tavetavete pa limana doduru rane,
2 gua sa pinausu pu aṅa nia sa puluvelu,
babe gua tugo sa tie tavetavete pu aṅa nia sa
nana tinabara.
- 3 Vari luli sidara ba loke laena si toa nia rau;
vari luli boṅi si koa talotaṅa mo si rau.
- 4 Totoso eko rau pude puta si hitehite hola sa
totoso;
doduru boṅi si taliri mo si rau, osolae kamo
sa vaṅavaṅasa.
- 5 Sa tiniṅu si siṅia na nokinoki,
meke tale tubuna,
sapu puzaka meke vura i na muzi.
- 6 Sari qua rane si tuturei hola taloa dia,

- pa vina betodi si loketona sapu leadi si ta evana.
- 7 Mu balabala ia Tamasa, sapu sa qua tinoa si guana keke sinino mo;
sari qua qinetuqetu si ele murimuri palae.
- 8 Kamahire si dogorau sa tie, meke lopu kaqu dogoro pule au sa.
Totoso hatau sa si kote ele taloa tu si rau.
- 9-10 Kekeono guana lei sapu murimuri taloa,
sa tie sapu la pa lovu si lopu pule mae,
meke ta mulinae koari pu gilania.
- 11 Gua ke kaqu zama si rau, lopu va mokomoko au;
kaqu zama vura si rau koasa tina sigiti pa maqomaqoqu.
- 12 Na vegua ke kopu totoko nau tu Goi?
Nasa guni nau Goi si rau, na kurukuru malivi pa lamana?
- 13 Eko si rau meke podekia pude magogoso,
hata ia rau pude va mamaheloa sa tina sigiti.
- 14 Gua ba hoke la tu Goi meke va matagutau koari na pinutagita,
hoke puta dogori rau saripu variva matagutudi,
- 15 osolae equ hiva ta kunele si rau, maqu mate.
- Koroqu koa ia rau sa tiniqu hie.
- 16 Beto nia rau sa tinoa hie; ele mabo nia rau.
Veko pani au. Sa qua tinoa si loke gugwana.
- 17 Mua sa sa tie ke va arilaena hola ia tu Goi?*
- Na vea ke kopu totoko nia tu Goi?
- 18 Ke vilitia tu Goi doduru munumunu,

---

* 7:17 Sam 8:4, 144:3

- meke podekia Goi doduruna sa rane.
- 19 Veā, lopu kaqu hite doño va seu paki Mua
pude maqu hite onolo loro si rau?
- 20 Agoi pu kopu tie, vea ta sigiti ni Mua sari na
qua sineā?
Na vegua ke arau si guni nau Agoi na Mua
gonagonana?
Vea, va tasuna Igo rau?
- 21 Vea ke lopu taleoso nau mo koari qua sineā?
Ura, kote tata mate mo si arau,
meke kote hata au Goi ba lopu kote koa si
arau.”

8

Bilidadi

- 1 Zama se Bilidadi, sa tie mae guana pa popoa
Sua,
- 2 “Vea seunae gua kote zama ni goi sari zinama
gua arini,
sapu hiru gua tugo na givusu?
- 3 Sa ninoño si lopu hite va sire ia sa Tamasa pu
tagoi sari doduru niniranira,
meke sa tinoñoto si lopu hite va koqi ia Sa.
- 4 Sari na tumu si gina va sea la koe Tamasa,
ke va kilasi Sa gua sapu garodi.
- 5 Ba be doño la si goi koasa Tamasa,
meke tepa zonazona la si agoi koa Sa pu
tagoi sari doduru niniranira,
- 6 be tonotomu meke viamu si goi,
si kote mae sa Tamasa meke toka nigo
meke va pule vatu ni Sa koa goi saripu tagoi
goi tatasana.
- 7 Doduru mua tinago pu ta vagi palae si hiteke,

- ba noma hola tu sapu kote poni pule nigo sa Tamasa.
- 8 Hata ia sa ginilagilana tadi tie pukerane, mamu viliti gua sapu tumae nia ri tiatamada.
- 9 Ura norae mo si podo gita, meke loketoña gilania;
meke sari rane toa ni gita pa kasia popoa si hola taloa gua tugo na maqomaqo.
- 10 Ba va malumi goi sari na tie pukerane pude tozi nigo,
va avoso la koari na dia zinama.
- 11 Na kuli si toa vasina koa sa kolo,
lopu hoke ta dogoro vasina sapu loke kolona.
- 12 Totoso popa sa kolo, lopu sana mate kekenu hokara,
kote harahara tuturei hola si arini.
- 13 Arini pu muliñi nia sa Tamasa si gua tugo na kuli;
sari dia hiniva si murimuri taloa, totoso muliñi nia rini sa Tamasa.
- 14 Sapu kalavarae ia rini si malohoro meke huara,
guana aba tanisa kaqa.
- 15 Pana kalavarae ia rini sa aba si vegua kote tuqe sia?
Pana saputu la i rini sari na lozina si kote ta tokae pude turu si arini?
- 16 Sari tie kaleadi si toqolo vura guana duduli pa rimata,
guana duduli sapu araha pa inuma.
- 17 Sari na karosodi si ilupae koari na patu,
meke tuqe va nabu koari na patu.
- 18 Ba totoso ta rabutu palae si arini,

- sari vasidi arini si kote zama, ‘Gami lopu
gilana gamu.’
- 19 Uve, gua mo arini sari qinetuqetu tadi na tie
kaleadi;
meke toqolo hobe mo si kaiqa koari dia
vasidi.
- 20 Ba sa Tamasa si lopu kote kilu pania si keke tie
tonoto
babe tokani sari tie kaleadi.
- 21 Kote va hegere igo Sa si goi,
na va kukili pule igo Sa.
- 22 Ba kote va kurekure i Sa saripu kana igo,
meke sari vetu tadi na tie kaleadi si kaqu
tava murimuri palae.”

9

Zobi

- 1 Meke olaņa se Zobi,
- 2 “Hinokara, gilania qua rau si arini visoroihe.
Ba vegua meke boka tonoto sa tie pa kenuna
sa Tamasa?*
- 3 Vea meke kote boka tokea keke tie si Asa?
Kote nanasa ni Tamasa si ka tina ninanasa
sapu lopu keke tie kaqu boka olaņi.
- 4 Sa Tamasa si tumatumaena meke niņirana
hola;
loke tie si boka kilu ia sa Nana hiniva meke
koa bule eko nana.
- 5 Va rizui Sa sari na toqere meke lopu va nonoga
ia rini,
meke pa Nana tinaņaziri si huara pani Sa.

---

* 9:2 Zob 4:17

- 6 Va niu ia Tamasa sa kasia popoa meke va rizua
Sa pa nana kokoana,
meke madidiri sari dedegerena sapu tuġena.
- 7 Zama si Asa meke va nosoa Sa sa rimata pude
loke kalalasa pana rane,
meke sari na pinopino pude lopu kalalasa
pana boni.
- 8 Loke tie toka nia sa Tamasa pude repahia sa
mañauru,
meke neti va nosoi sari na bogusu nomadi.
- 9 Tamasa va podaki pa mañauru sari na
vinarigarae pinopino nomadi, guari na
mola valusa, sagauru, habia, na toropae
banara.*
- 10 Lopu kaqu boka tumaeni gita sari tinavete
nomadi saripu taveti Sa,
meke sari nana tinavete variva magasadi si
loke vina betodi.
- 11 Ene hola sa Tamasa, ba lopu boka dogoria rau,
hola mo si Asa, ba lopu gilania rau.
- 12 Be tañini vagi Sa gua sapu hivani Sa, esei boka
heki nia?
Esei kote boka nanasia, 'Na sa si tavetia goi?'
gua.
- 13 E Tamasa si lopu kaqu tuġe pule Nana binu-
goro.
Se Rehabi sa noki variva mate pa lamana
meke sari nana minate ba kokotuñu pa
nenena.
- 14 Vea meke kote olañia rau sa Tamasa?
Pae kote vagi ni rau sari zinama pude tokea?

---

* 9:9 Zob 38:31; Em 5:8

- 15 Be to_notoqu si rau ba lopu boka ola_nia arau,
sapu boka ia arau si pude tepa ia mo sa
tataru tanisa qua Tie Varipitui.
- 16 Be tioko la ia arau meke ola_nau Sa,
ba lopu rovea rau sapu kote va avoso au sa
qua Tie Varipitui.
- 17 Kote va kilasa nau ranebo_ni Sa pa ginugua loke
laedi,
meke va sokui sari tubuqu pa ginugua
hoborodi.
- 18 Lopu kote poni au to_toso Sa pude si_no paki,
ba kote va si_ni nia tinasigiti Sa sa qua tinoa.
- 19 Pa ni_nira_nira, si Asa si ni_nira hola.
Pa vinari pitui, si esei kote boka pitu ia si
Asa?
- 20 Be to_noto qua si rau, ba sa nu_zuqu kote zutu
au,
be loke tinazutuqu, ba Tamasa kote va
sosodea sapu tie kaleaqu si rau.
- 21-22 Loke tinazutuqu si rau, ba ele lopu kiluna.
Ele mabo nia rau sa tinoa hie, loke_to_na si
leana.
Be sea babe to_noto, ba kote tava kilasa beto
mo koasa Tamasa.
- 23 Totoso raza sa oza meke mate va hodaka sari
tie loke dia sinea,
si va sisire ni tu sa Tamasa.
- 24 Sa doduruna sa kasia popoa si ta vala pa
limadia ari tie kaleadi.
Meke va behu i sa Tamasa sari na tie
varipitui.
Pude lopu Asa si tavete gua hie, si esei pule
tavetia?

- 25 Sari na rane pa qua tinoa si rerege taloa,
 lopu keke si leadi pude qetu ni.
- 26 Nipulu taloa guana vaka rerege,
 guana atata sapu sopata vagi dia kokorako.
- 27-28 Be balabala si arau pude mulinini sari qua
 qinumiqumi,
 meke komolo va paere pani sari tinalotana;
 ba kote korapa mala ni rau sari qua tinasig-
 iti.
 Na gilania rau sapu korapa zutu au Tamasa
 si arau.
- 29 Sina ele ta zutu mo si rau,
 ke na tinokae sa pule si hiva hata ia rau?
- 30 Be guana nuzapa ni sopu rau sari na qua sinea,
 meke nuzapi rau sari na limaqu,
- 31 ba kote voi lani au mo Tamasa pa pou nelaka
 meke qua poko ba kote maledere nau mo.
- 32 Be sa Tamasa si na tie si kote olania rau si Asa,
 be kote boka la si gami karua pa vetu
 varipitui meke variva tonoti vasina.
- 33 Leana hola be koa nana si keke tie pu boka
 mae pa vari korapa mami,
 na tie pu boka vari pitu ni gami.
- 34 Be boka va rizu pania sa linipulipu te Tamasa
 koa rau,
 pude qu beto koa matagutu ni sari na vina
 kilasa Tanisa.
- 35 Be gua asa, si kote lopu matagutu si rau pude
 zama,
 ba pa qua niniraira soti telequ, si lopu boka
 si arau.

10

- ¹ Ele hakohako nia rau sa qua tinoa,

- ke veko au maqu nominomi la qua mo,
kaqu tozi vura ni arau sari qua tina sigiti pa
maqomaqoqu.
- ² Kote tozi nia rau sa Tamasa: Mu lopu veko lani
au pa kalina sinea,
ba Mu tozi nau, nasa si tavete va sea atuni
arau koa Goi?
- ³ Veā, leana hola koa Goi pude nonovala au,
pude etulu au, sa tie pu tavetia Agoi pa
Limamu,
totoso qetu ni Goi sari sinekesekei tadi na tie
kaleadi?
- ⁴ Vegua, tago mata gua tugo tadi na tie si Agoi?
Dono viliti gua tugo na tie si Goi?
- ⁵ Vegua, sa Mua toso si gelenaena gua mo
sa tinoa tamigami?
Ba be sa Mua tinoa si papakana mo,
- ⁶ ke dono hata i Agoi sari qua sinea,
meke viliti luli sari qua tinavete sapu sea?
- ⁷ Gilania mua Agoi sapu loke qua sinea si arau,
meke sapu loke tie kote boka harupu au pa
Limamu.
- ⁸ Sari Limamu mo tavete au meke keha vura nau,
ba kamahire sari lima tugo arini si nonovala
au.
- ⁹ Mu balabala ia sapu pa pepeso si tavete nau
Agoi,
ba kamahire hiva va mate au na pule lani au
Agoi pa kavuru.
- ¹⁰ Agoi va boka ia sa tamaqu pude gavoro si rau,
meke Agoi va toqolo au pa tiana sa tinaqu.
- ¹¹ Agoi va poko nia kapu sa tiniqu,
meke piti vari kapae ni sari susuri na masa.

- 12 Agoi poni nau sa tinoa meke va dogoro nau sa
Mua tataru,
meke sa Mua kinopu si va naqitina sa qua
tinoa.
- 13 Ba kamahire tiqe gilania rau,
sapu golomaena sa Mua hiniva pude va
kilasa au.
- 14 Kopu totoko nau Goi, pana visa ene sea si rau
gua,
si kote va kilasau meke lopu taleoso nau.
- 15 Pana ene sea tugo arau, si tinasuna mo si rau
koa Goi,
Lopu tavete va sea si rau, ba lopu qetu tugo
si rau,
sina ta sinie nia rau sa tinalota_{na} meke na
kinurekure.
- 16 Be hite bokaboka si arau,
si hukue vagi au tu Goi guana laione,
meke vata dogoro Mua ninira_{nira} pude va
kilasa au.
- 17 Koba turana nau vina sosode vaquradi mo
Agoi si arau,
meke va gevuru nono ia sa Mua tina_{na}aziri
mae koa rau,
koba hatai Goi kaiqa ginugua vaquradi pude
va raza ni koa rau.
- 18 Tamasa, vegua ke va malumau Goi pude podo
si rau?
Padaqu be mate sipu lopu ele ta dogoro si
rau koari tie.
- 19 Pude topue koasa tinaqu meke to_{no}to la mo
pa lovu,

- si kote leana be guana lopu hite podo mo si arau.
- 20 Visavisa rane mo si koa hola pa qua tinoa.
Veko au!
Maqu qetuqetu hite qua koari totošo koa holadi,
- 21 sipu lopu ele la si rau pa lovu, meke lopu kaqu pule mae.
Kote la koasa popoa hupohuporona meke koa ia tinalotaña.
- 22 Popoa sapu huporo meke opoadumu ia na kinolura,
vasina sapu dudukurumu sa kalalasa.”

11

Zopara

- 1 Meke zama se Zopara sapu mae guana pa popoa Neama,
- 2 “Vea, loke tie kote olañi sari zinama hoboro hire?
Meke sa tie sapu zama va soku si hinokarana mo?
- 3 Kaqu va noso tie tu sari mua zinama loke guguadi?
Sari mua zinama ñoñovala si lopu kaqu ta gegese ni tu agoi?
- 4 Gua pu zama ni agoi si hinokaradi, gua si agoi; meke via si agoi pa kenuna sa Tamasa, gua si agoi.
- 5 Kei, leana hola be olañigo mo sa Tamasa, meke zama vura atu igo mo Sa.
- 6 Be gua asa kote tozi nigo Sa sapu soku vari kali sa gilinagilana,

meke soku ginugua si lohi hola, sapu lopu
kaqu boka tumae ni na tie.

Avoso mae: lopu va kilasigo sa Tamasa padana
sa sinokudi ri na mua sinea.

7 Boka hata vura ni goi sari ginugua lohidi te
Tamasa?

Boka hata vura nia goi sa pada tanisa
Tamasa pu tagodi sari doduru niniranira?

8 Sa ginilagilana asa si ululu hola nia sa
manauru;
sa si boka evania goi?

Meke lohi hola nia sa sa lovu;
sa si boka gilania goi?

9 Sa Tamasa si noma hola nia sa kasia popoa,
meke labe hola nia sa lamana.

10 Pana mae sa Tamasa meke veko igo Sa pa vetu
varipusi,
meke tavetia Sa sa vinaripitui, esei boka va
noso ia si Asa?

11 Ura, gilani Nana sa Tamasa sari tie sekesekeidi;
dogoro betoi Nana Sa sari doduru dia
tinavete kaleadi.

12 Ba lopu kaqu gilae sa tie pekipeki,
osolae podo va manavasa tuna sa don'ki
pinomona.

13 Ba mu va totoanae la ia sa bulomu koasa
Tamasa,
mamu ovulu sage ni limamu la koa Sa.

14 Mu rizu pani sari doduru mua sinea,
mamu lopu va koa i pa mua vetu sari
kinaleana.

- 15 Pude gua, kote mataqara si goi meke lopu kurekure,
kote varane si agoi meke lopu matagutu.
- 16 Meke kote murimuri pa mua binalabala sari mua tinasuna,
guana kolo sapu totolo taloa.
- 17 Sa mua tinoa si kote bakala guana rimata pana korapa rane;
na huporo ba kote kalalasa guana rimata pana munumunu.
- 18 Kote koa valeana si agoi meke siṅi igo na hiniva leana tana vugo repere.
Tamasa kote lavelave nigo, meke ponigo sa minagogoso.
- 19 Lopu kaqu matagutu ni goi sari mua kana,
meke soku tie kote atu tepa tinokae koa goi.
- 20 Ba sari tie kaleadi si kote nunala meke doliṅa lamae,
ba loke vasina kote boka govete gua.
Sa siraṅa sapu koa hola koarini si na minate mo.”

12

Zobi

- 1 Olaṅa se Zobi,
- 2 “Hokara, gamu tu si tagoa sa ginilagilana lohina.
Doduru ginugua si tumae beto ni gamu.
Pana mate gamu si kote mate turania gamu sa tinumatumae.
- 3 Arau ba koadia qua ginilagilana gugua tugo gamu,
lopu na tumae hola nau gamu.
Esei na lopu gilani sapu zama ni gamu?”

- 4 Ba va sisire nau ri qua baere,
ba pana varavara la si arau koe Tamasa
visoroihe si hoke olaña au Sa.
Gua ke hegere nau rini, ba na tie noño na
tonoto si rau.
- 5 Gamu si loke mia tinasuna, ba va sisire nau
gamu;
tupelia gamu sa tie sapu tata hoqana.
- 6 Ba sari tie hikohiko si koa va bulei dia,
meke arini pu va bugoro ia sa Tamasa si koa
valeana dia,
ba paleki mo rini sari dia tamasa beku pa
limadia.
- 7 Nanasi mo sari kurukuru made nenedi meke
kote va tumatumae gamu rini,
babe sari kurukuru tapuru pa galeglearane
meke kote tozini gamu rini,
8 babe sari linetelete pa pepeso meke kote va
tumatumae gamu rini,
meke sari na igana pa kolo ba kote va gilana
gamu mo rini.
- 9 Ari doduru ele gilana betoa,
sapu sa tinasuna taqarau si mae guana koasa
limana e Zihova.
- 10 Ura sa tinoa tadi doduru kurukuru si koa mo
pa limana Sa,
meke sa siniño tadi na tie si koa pa Nana
niniraira.
- 11 Gua sa mea sapu hiva hola va liñilinia sa
ginani,
si sa taliña ba hiva avoso sigiti zinama tugo.
- 12-13 Sari tie koadi tagoa sa gilinagilana lohina,

- ba Tamasa tagoi sari gilinagilana meke
 niniranira.
 Sari tie koadi boka dogoro va bakalia sa tinoa,
 ba sa Tamasa si boka dogoro va bakalia sa
 tinoa meke tago niniranira tugo.
- 14 Pude huhuara sa Tamasa si esei kote boka
 kurikuri pule,
 meke pude va nuquru tie si Asa pa vetu
 varipusi si esei kote boka va rupaha pulei?.
- 15 Pude va nosoa Tamasa sa ruku si kamo mo sa
 sone.
 Pude va mae ia Sa sa ruku si naqe mo sa
 popoa.
- 16 Uve, sa Tamasa si ninira hola meke tagoa Sa
 minataqara,
 sari tie sekesekei meke arini pu ta turaṅa va
 sea si koa beto pa limana Sa.
- 17 Vagi pani Sa sari ginilagilana tadi tie tuturana,
 meke guni ni Sa na tie pekipekidi sari tie
 varipitui.
- 18 Sari banara si va gore pani Sa,
 ta pusi meke ta turaṅa taloa si arini.*
- 19 Sari na hiama si ta vagi palae pa dia tuturuana
 meke ta turaṅa taloa pa kinurekure,
 meke va gore pani Sa saripu koa seunae pa
 tuturuana pa Zelepade.
- 20 Va nosoi Sa pude lopu zama sari tie ta ranedi,
 meke vagi pani Sa sari gilinagilana tadi tie
 koadi.

---

* **12:18** Sa vesi hie pa Zinama Hiburu si lopu bakala. Va gore
 pani Sa sari banara, babe rupahi Sa sari na tie pu vata pusi i rina
 banara, meke va guni ni Sa sari na banara gua ri na pinausu.

- 21 Va kurekure i Sa saripu tago ninira pa popoa,
meke vagi pani Sa sari ninira tadi na koimata.
- 22 Va vura i Sa sari hiniva kaleadi sapu ta tome pa huporo;
meke sa huporo dudukurumu si turana la nia Sa pa kalalasa.
- 23 Kuri Sa sari na butubutu, meke huara pani tugo Sa,
va noma i Sa sari na butubutu, meke veko pani Sa.
- 24 Va pupuhi Sa sari na dia koimata,
meke va ene i Sa lamae, nunala meke muliunu.
- 25 Ene tapotapoe si arini pa huporo, na loke zuke,
meke va hoqa i Sa lamae guana tie naponapodi.

13

- 1-2 Doduru ginugua sapu zamani rau si ele dogori na avosi tu rau meke tumaeni.
Sapu gilani gamu, si gilani tugo arau.
Lopu hola nau gamu si arau, kekenono mo si gita.
- 3 Ba hiva zama si arau koa sa Tamasa sapu tagoi sari doduru ninira, lopu koa gamu;
sa qua ginugua si hiva toke nia arau koa Sa.
- 4 Na koha mo si mae tozi gamu koa rau;
gua rina dokita sapu lopu tumae salana tie.
- 5 Be lopu zama gamu,
si kote na tie gilae mia guni gamu ri na tie.

- 6 Va avoso totoſo va bakali arau sari qua binala-
bala,
avosi sari tinepatepa pa beruqu.
- 7 Na vegua ke kokoha ſi gamu?
Na koha ponia ſa Tamasa, gua ſi gamu?
- 8 Na hiva lavelave nia gamu ſa Tamasa?
Hiva zama ponia gamu ſi Asa pa vetu
varipitui?
- 9 Be doño viliti gamu ſa Tamasa, ſi vea, kote
dogoro kaiqa lineana tugo ſi Asa?
Rovea gamu ſi kote boka sekesekei nia gamu
ſa Tamasa, gua ſapu hoke tavete la nia
gamu pa tie?
- 10 Lokari, na kote gegese gamu Sa,
be lopu hinokaradi sari mia zinama vinari
tokae la koa Sa.
- 11 Vea, lopu kote matagutu nia mia ſa ninirañira
Tanisa?
Babe holoqoru nia ſa minatagutuna Sa?.
- 12 Sari mia zinama tumatumae ſi loke laedi gua
tugo na eba;
meke sari mia zinamazama ſi malohorodi
mo gua na nelaka.
- 13 Mi noſo paki, poni paki nau totoſo pude zama,
meke kote va tia ia rau nasa ſi kote ta evaņa.
- 14 Uve, va nama ſi rau, be ſa ſi raza mae,
ſa qua tinoa ſi va nama nia arau.
- 15 Be va mate au ſa Tamasa,
ba kaqu lavelave nia rau ſa qua tinoa koa Sa,
ſina raņa rau ſi Asa.
- 16 Hokara ſa qua minataqara ſi kote ta harupu
nia rau,

- sina loke tie kaleana si kote balabala sapu
boka turu pa kenuna sa Tamasa.
- 17 Ego avoso va leana mae koari qua zinama,
sari qua vina bakala, mamu avosi.
- 18 Ele va namanama si rau pude tozi nia rau sa
Tamasa sa qua ginugua,
sina gilania qua rau sapu toṅoto si rau pa
kenuna Sa.
- 19 Esei hiva toke au koasa ginugua hie?
Pude gua sa Tamasa, si nama si rau pude
noso meke mate.
- 20 Ba karua tiṅitona mo si hiva ni rau Tamasa,
va malumu mae ni koa rau,
meke lopu kote tome nigo rau si Agoi:
- 21 Va noso ia sa Mua vina kilasa,
meke beto, Mu lopu va matagutu au.
- 22 Mu zama mae Tamasa, maqu olana si rau:
babe maqu zama si rau meke Agoi kote
olana.
- 23 Sa sari qua sinea? Sa si tavete va sea i arau?
Na tinavete kaleadi sa si ta pitu ni arau?
- 24 Na vea ke liṅana va seu Mua,
meke etulu guni nau na Mua kana?
- 25 Hiva va matagutu au Goi? Ba na elelo mo si
rau.
Guana raza duduli popana si Agoi.
- 26 Ura kubere i Goi sari na tinavete pasadi pude
va pitu nau,
na sinea toṅoto vaquraqu tu ba vagi mae ni
Goi.
- 27 Guana pusi nau seni Goi nenequ;*
- kopu tototoko ni Goi sari qua rinizu,

---

* 13:27 Zob 33:11

viliti Goi sari doduru qua tinavete na inene.
 28 Gua asa ke, vuvusu palae guana popozu huda
 mo si rau,
 guana poko sapu gania na kikiti.

14

- 1 Gita doduru si podo pa barikaleqe,
 nada tinoa si papakana mo, meke si_unia
 tinasuna.
- 2 Noma sage si gita meke tuturei harahara guana
 havoro;
 meke murimuri palae guana maqomaqo ene
 holana.
- 3 Vea kaqu kopu totoko ni tu Agoi sari tie gugua
 arini,
 babe turana vagi i pude Agoi na pitu i?
- 4 Esei boka vagi vura nia si keke ti_untona viana
 koasa ti_untona sapu lopu viana?
 Loke tie!
- 5 Agoi ele pada vekoi sari rane tana tie,
 Agoi gilania visa sidara si kote toa si asa.
 Ele pada i Goi meke lopu boka ta hobe.
- 6 Ke Mu do_uno va seu koa gami; Mamu veko gami;
 mami qetuqetu be boka si gami koasa tinoa
 tasunana hie.
- 7 Na huda ba rovea gita sapu kote toa si asa;
 be ta maho gore, ba kote tuvulu sage pule
 nana.
- 8 Sari karosona si kote podalae mate luli,
 meke sari dadagana si kote popozu,
- 9 ba pana ti_uqu la ia na kolo si kote liho vura nana
 mo,
 meke tuvulu sage guana linete vaqura.

- 10 Ba gita na tie pude mate,
si asa mo sa vina betobeto tadigita;
mate si gita meke beto mo.
- 11 Guana ovuku sapu beto totolo,
meke na kopi sapu popa,
- 12 sari tie sapu mate si lopu tekulu sage pule.
Lopu kaqu vanunu pule si arini sipu korapa
koa nana sa manauru;
lopu kaqu hite niu si arini pa dia pinuta.
- 13 Leana be tome paki au mo Agoi pa lovu;
tome paki au mo vasina, osolae hola sa Mua
tinanaziri.
Leana be va nonoga vekoa Agoi sa toso
pude balabala pule au.
- 14 Be mate sa tie, si vegua, boka toa pule mae si
asa?
Be gua asa, ba kote aqa qua si rau,
aqa, osolae hokoto sa tinasuna hie.
- 15 Meke kote titioko si Goi meke kote olana si rau,
na kote qetu nau Goi, arau pu tavetau Goi pa
Limamu.
- 16 Meke kote kopu luli ni Goi sari qua inene,
ba lopu kote kopu luli ni Goi sari qua sinea.
- 17 Sari qua sinea si kote voi tomei Goi pa huneke;
kote nobi tamunu i Goi sari qua tinavete
kaleadi.
- 18 Ba lopu gua tu, sari na togere si kote zuzulu,
meke sari na toa si kote tava rizu taloa,
- 19 Guana kolo sapu va murimuri pani sari na
patu,
meke na ruku sapu paleke taloa ni sari
pepeso;

- si Agoi Tamasa sipu huara pani Goi sari lolomo tamigami pude koa va leana.
- 20 Niñira holani gami Goi ke lopu boka si gami meke mate;
pa minate hobei Goi kineha mami meke garunu taloani gami.
- 21 Sari tumami si vagi vina lavata ba lopu gilania gami,
meke lopu ta tozini gami toroso variva kurekure si arini.
- 22 Va nonoga i mo gami sari tinasigiti pa tini mami,
meke talotana ni gami sari tinasuna pa mami tinoa.”

Vinari Zamai Vina rua

15

Zobi 15:1 kamo hinia 21:34

Elipazi

- 1 Zama se Elipazi na tie pa vasileana nomana pa Temani,
- 2 “Be na tie gilagilana si goi si lopu kote olaña ni sari zinama kokobadi;
agoi si siñi igo mo na givusu.
- 3 Na tie gilagilana si lopu kote zama hoboro gugua agoi,
babe lavelave pule nia koari na zinama loke ginuadi.
- 4 Be ta luli si agoi, si loke tie kote pamaña nia sa Tamasa,
meke loke tie si kote varavara la koa Sa.
- 5 Sa mua sinea si bakala nana koari na mua zinama,

- podekia goi pude tome koari na sineke-
sekeidi ri na zinama.
- 6 Arau lopu kilu zutu igo si agoi,
sari berumu telemu na zutu igo.
- 7 Vea, agoi sa tie kekenu pude podo?
Ele koa mua tu toতোসো taveti Tamasa sari na
toqere?
- 8 Vea, avosi mua sari na vivinei te Tamasa?
Meke sari ginilagilana si mua eke mo?
- 9 Na sa si tumae nia goi, sapu gami lopu tumae
nia?
Na sa si gilania goi, sapu gami lopu gilania?
- 10 Gami si vagi ginilagilana koari na tie koadi
meke na tie ele keodi,
ari tie sapu kenudi hola nia sa tamamu.
- 11 Sari na vina manoto te Tamasa si zama atu ni
gami, vea ke koromu ni tu?
Zama ponía gami si Asa, zinama sapu bule
meke ñono.
- 12 Na sa si turana va seu ia sa mua binalabala,
ke dono va bubugoro mae gami goi?
- 13 Na vegua ke bugoro nia goi sa Tamasa,
meke zama lani goi soku zinama sapu lopu
leadi?
- 14 Vea, boka koa via sa tie?*
- Boka sa tie pude koa toñoto gugua sa
Tamasa?
- 15 Ura, sari Nana mateana ba lopu rañei mo sa
Tamasa;
arini ba lopu via mo pa Nana dinono.
- 16 Napoa gita sa kinaleana, guana kolo.

---

* 15:14 Zob 25:4-6

Uve, kaleada si gita meke loke laeda.

- 17 Avoso mae, maqu va bakalia koa goi,
maqu tozi nigo sapu gilania rau.
- 18 Saripu gilagilana ele tozi nau sari hinokara,
saripu ta totozi ni rini koari na tamadia,
meke loketona si tomea rini.
- 19 Loke tie karovodi si koa pa dia popoa;
loke votiki tie si koa pude turaña va seu i koe
Tamasa.
- 20 Sari tie kaleadi si kote koa ta sigiti doduruna
sa dia tinoa,
doduru vuaheni pa dia tinoa si kote kamo
tinasuna si arini.
- 21 Mamalaini variva holoqorudi si gagaemana pa
talinadi;
balabala sapu koa valeana si arini, ba raza i
mo rina tie hikohiko.
- 22 Lopu rovea arini sapu kote boka govete nia
rini sa hinuporo,
ura, gilania dia sapu korapa aqani rini pude
seke va matei.
- 23 Sari kurukuru gani tomate si korapa aqa pude
gani sari tomededi;
gilania dia sapu sa rane tasunana si tata
kamo.
- 24 Sa rane huporona asa si matagutu hola nia
rini,
tarazuzu si arini, guana keke banara
nirinana si namanama pude la rapata i.

- 25 Asa sa vina betodi rina tie pu nadoro lani li-
 madia koasa Tamasa pu tagoi sari doduru
 niniranira,
 arini pu hiva raza ia meke kana ia sa
 Tamasa.
- 26-27 Vahesi puleni sari tie arini meke va
 kanakana la koasa Tamasa,
 tanini sage ni rini dia lave,
 korodia matagutu meke haqala la pude raza
 ia sa Tamasa.
- 28 Ba sari na tie arini si kote koa koari na popoa
 lavata,
 saripu lopu sana kote ta huara pa vinaripera,
 sari na vetu pu ta veko palaedi si kote koa i
 rini.
- 29 Kote kokoi mo sari dia tinagotago,
 meke doduru pu tagoi rini si lopu kote koa
 hola;
 sari dia likakalae ba kote murimuri palae.
- 30 Lopu kaqu boka govete nia rini sa hinu-
 poro pa minate.
- Kote guana huda si arini,
 sapu ta sulu lelanadi pa nika,
 meke ta givusu palae pa sinino te Tamasa.
- 31 Pana pupuhu sisigiti si arini si kote ranea rini
 sa kinaleana,
 meke sa kinaleana si kote na dia pinia.
- 32 Sipu lopu ele kamo sari dia totošo si kote mate
 vata kenue si arini,
 kote harahara guana lelanā huda,
 meke lopu kaqu buma pule.
- 33 Guana huda vaeni sapu udo va kenue vuana,
 sipu lopu ele komiha,

guana huda olive sapu hoqa havorona ke
 lopu boka vua.

³⁴ Kote tige saripu lopu vahesia sa Tamasa;
 na nika kote sului sari dia vetu saripu ta kuri
 pa poata tinabara golomo.

³⁵ Hire sari na tie saripu balabala hata tinasuna
 meke tavete va kaleana,
 sari bulodi si siñi i na binalabala sekesekei.”

16

Zobi

¹ Olaña se Zobi,

² “Ele avosi qua sari zinama gugua arini;
 sari minanoto tamugamu si vari sigiti hola i.

³ Vea, kote loke vina betona sa zinama
 tamugamu?

Na sa kamo gamu ke toke la au mo gamu?

⁴ Be guana gamu si tasuna meke arau si atu va
 manoto,
 si kote zama va gelenae gugua tugo gamu si
 arau.

Kote nuke ia rau sa batuqu koari na qua
 zinama lelead.

⁵ Kote va niñira gamu rau koari na qua zinama
 variva manoto,
 meke vagi pani sari mia tinalotana.

⁶ Ba pana zama rau kamahire si lopu beto sa
 sigiti,
 meke pude lopu zama gua si koa eko nana
 tugo sa sigiti.

⁷ Kei Tamasa, ele va mabo au Goi,
 Qua tatamana si huara pania Agoi.

- 8 Guana hiva va sosode ia Agoi sapu arau tugo si sea,
ke va viviqe au Goi; na kapu meke susuriqu mo si koa.
Ari tie si doño la ia mo sa tiniqu meke zutu au mo.
- 9 Gina ta naziri nau sa Tamasa si arau,
ke daku lulura pani au Sa,
garata livo meke doño va bubugorae mae au Sa.
- 10 Va sisire meke hegere nau ri tie,
vari likohae nau rini meke poharau rini isumataqu.
- 11 Luara vala nau sa Tamasa koari tie pu lopu vahesina si Asa,
oki vala nau Sa pa limadia rina tie kaleadi.
- 12 Korapa koa va leanaqu meke mae huara pania Sa qua tinoa,
kunele vagi au Sa meke seke va munala pani au Sa,
meke va turu veko au Sa pude Nana gonagonana tupi.
- 13 Gona nau tupi rini pa doduru vari kaliqu,
gona goto i Sa sari na leleqataqu, namu loke Nana tataru;
sa pepeso si boboso mo pa eharaqu.
- 14 Va bakora pilipule au Sa,
komitau Sa guana keke varane sapu hiva va mate tie hola.
- 15 Kulusu si rau ke va sage poko baika,
meke habotu qua pa kavuru.
- 16 Ziñara nia mataqu sa kinabo,

- meke moqo sari mataqu guana huporo vari
likohaedi.
- 17 Ba loketona si tavete va sea ia arau,
meke tonotona sa qua vinaravara la koasa
Tamasa.
- 18 Kei pepeso, mu lopu tomea sa sinea sapu ta
evana mae koa rau,
mu lopu va nosoa sa qua tinepa pude haru-
pau pa tinonoto.
- 19 Koanana pa Manauru sa tie sapu kote zama
poni au,*
asa kote toketoke hukata nau pa Manauru.
- 20 Zama poni au sa qua baere,
sipu korapa zoloro la koe Tamasa sa kolo
mataqu.
- 21 Na hiva nia rau si keke tie pude tepatepa poni
au koe Tamasa,
gua sa tie sapu tepa sisigiti koari nana baere.
- 22 Sari qua vuaheni si korapa hola taloa,
meke kote ene taloa si rau meke lopu kekere
pule mae.

17

- 1 Sa vina betona sa qua tinoa si tata kamo,
na lopu boka sino va leana si rau.
Loketona pule si koa ba sa lovu mo.
- 2 Vari likohae nau ri tie nonovalala si rau,
meke dogoria rau sapu kana hola au rini si
rau.
- 3 Kei Tamasa, mu lavelave nau, na viaqu si rau.
Na loke tie pule kote zuka i sari qua zinama.

---

* 16:19 Zob 19:25

- 4 Ele va nosoi Goi dia binalabala pude lopu gilgilana si arini,
mu lopu va malumi pude va kilasa au rini.
- 5 Be keke tie si ta tabara poata pude novali sari nana baere,
si kote ari nana koburu vagia sa vina kilasa.
- 6 E Tamasa ele va sisire nia pozaqu koari na tie,
meke mae loroa rini sa isumataqu.
- 7 Moqo sari mataqu pa kinabo,
meke sa tiniqu si viviqe guana maqomaqo mo.
- 8 Sari na tie tonoto si hodahodaka nau rini,
meke zutu au rini kekenoño gua sapu lopu vahesia rau sa Tamasa, gua.
- 9 Ba sari tie tonoto si kote tuqe va nabu koari na dia hahanana,
meke sarini pu via limadia si kaqu koa niñira hola la tu.
- 10 Be doduru arini si mae turu pa kenuqu,
si lopu keke si kaqu dogoria rau sapu kote gilgilana.
- 11 Sari qua rane si ele hola, sari qua hiniva si lopu ta evana,
meke gua tugo sapu okoro ni sa buloqu.
- 12 Ba sari qua baere si rane guni nia rini sa boni,
meke sa huporo si kalalasa guni nia rini.
- 13 Be guana sa qua sirana sapu koa hola si sa popoa mo tadi tie matedi,
si vasina kote eko si rau meke puta pa hinuporo.
- 14 Kote na tamaqu guni nia rau sa lovu,

meke sari uloso si na tinaqu meke na tasiqū
vineki.

¹⁵ Pavei pule kaiqa sirana sapu koa hola koa rau?
Esei boka va dogoro poni au keke lolomo?

¹⁶ Lokari, sa lineana te Tamasa sapu gua rovea
rau si kote gore turania mo rau la pa lovu,
kote magogoso varigara pa pepeso.”

18

Bilidadi

¹ Meke olana se Bilidadi, sa tie mae guana pa
popoa Sua,

² “Zobi, toroso sa kote beto zama si goi?
Be va avoso goi si kote boka vivinei igo gami
si goi.

³ Na vegua ke balabala guni ni gami goi na
bulumakao?
Na pekipeki mami si gami gua si goi?

⁴ Na korapa va sigiti pule nigo si goi koasa mua
binugoro.
Vegua, kaqu taluarae si gami pa kasia popoa
sina bugoro si goi?
Vegua, kote va rizui Tamasa sari na toqere
pude va qetu igo?

⁵ Uve, sa zuke tadi na tie kaleadi si kote tava
mate,
meke lopu kaqu tava hurunu pule.*

⁶ Sa kalalasa pa dia ipi si kaqu evanae huporo,
meke sa zuke pa kali dia si kote mate.

⁷ Sari dia inene bebena si kote malohoro gore,
kote hoqa puleni teledia koari na dia binala-
bala kaleadi.

---

* **18:5** Zob 21:17

- 8 Sari nenedia kote turana lani pa korapa vaqara,
meke kote ta tuqe vagi si arini.
- 9 Na sipata kote saputi nenedia,
meke kote tuqe vekoi.
- 10 Na aroso si tava nadoro pa sirana,
meke na sipata si tava tome pa pepeso.
- 11 Doduru varikali dia si variva matagutu beto
mo,
meke tasuna ni rini pa doduru inene.
- 12 Na ovia si malohoro nia rini,
meke na tinasuna aqani pana hoqa rini.
- 13 Na minoho variva mate si gani luli kapudia,
meke va muzi i limadia na nenedia.
- 14 Ke ta daku palae koari na dia kinoa va leana
pa dia ipi,
meke ta ririhi la pa minate variva holo-
qoruna.
- 15 Kamahire sa tie hiva la koa pa nana ipi si boka
mo,
ba na ebana sa nai si kaqu tava vuvusu paki
pa korapana pude va via ia.
- 16 Sari karosodi pa kauru pepeso si popa
meke sari lelanadi panaulu si harahara.
- 17 Sari inavosodi si hokoto mo pa kasia popoa,
meke loke tie balabala pule i pozadi.
- 18 Kaqu ta hadu vura taloa koasa popoa tadi na
tie toadi,
hadu vura ni pa kalalasa, la pa hinuporo.
- 19 Kaqu loke tuti dia si koa,
loke tie sapu podoi rini si kaqu koa hola
koari dia vasidi.
- 20 Ari tie pa kali lodu rimata si magasa nia sa
minate tadirini,

meke ari pa gasa rimata si matagutu mate dia.

- ²¹ Gugua asa sa tinoa tadi na tie kaleadi,
sa tinoa tadi na tie pu lopu gilania sa Tamasa.”

19

Zobi

- ¹ Meke olaña se Zobi,
² “Vea seunae gua kote vata sigiti au gamu si arau,
meke va soku nau zinama?
³ Ninae toতোসো si zama va kaleanau mo gamu si arau,
meke lopu kurekure nia gamu sa ninovañovalaqu rau.
⁴ Be hinokara tavete va sea si arau,
sari sinea si qua ginugua eke mo telequ.
⁵ Balabala ia gamu sapu leana hola nau gamu si arau, gua,
meke sari qua tinasuna va sosodena sapu sea si rau, gua?
⁶ Lopu boka dogoria tu gamu sapu e Tamasa tavetia si hie?
Sa Nana sipata si vekoa Sa pude saputu vagi au.
⁷ Velavela vura si arau, ‘Toka nau, ta sigiti hoboro qua!’ Ba loke tie si olaña;
tioko hata tinokae si rau, ba loke tie si mae pude va toñotia sa qua tinasuna.
⁸ E Tamasa hukatia sa siraña, ke lopu boka hola si arau,
na tomea Sa sa qua siraña pa korapa hinuporo.
⁹ Ele vagi pani Sa sari doduru vina lavataqu,

- meke sa qua pozapoza leanana si huara
pania Sa.
- 10 Seke va sisigiti au Sa pa doduru vari kaliqu,
Sari na qua hiniva leadi si rabutu pani Sa
guana huda hoqana.
- 11 Sa binugoro te Tamasa si nada mae koa rau;
nae turaṅa nau Sa koari Nana kana.
- 12 Garuni Sa sari Nana varane pude mae raza au;
koa vari likohae nia rini sa qua ipi, meke
varipera mae au rini.
- 13 Qua tatamana ba va seu i Tamasa koa rau;
sari na tie pu gilani rau ba lopu hiva gilantau.
- 14 Sari qua tatamana si ele taloa beto,
meke sari qua baere si ele muliṅi nau rini.
- 15 Sari nabulu vineki tavetavete pa qua vetu ba
muliṅi nau tugo;
na tie karovoqu guni nau rini si arau.
- 16 Tiokia rau si keke qua nabulu ba lopu olaṅau
sa,
tepa sisigiti ia rau pude toka nau ba korona.
- 17 Lopu leana koasa qua barikaleqe sa hu-
maṅana sa nuzuqu,
meke sari tasiqu koreo ba lopu boka tata
mae au.
- 18 Sari koburu ba hakohako nau rini,
pude turu zama rau si taliri taloa dia.
- 19 Sari qua baere soti si korodia nau;
meke sarini pu tataru hola ni rau ba ele kana
mae au.
- 20 Loketona si rau ba na kapu meke susuri mo;
boka mo ke toa si rau.
- 21 Gamu si na qua baere! Mi tataru nau!
Ura ele seke au Tamasa si arau koasa limana.

- 22 Vea ke kaqu novala au tu gamu gua sapu evania Tamasa?
Vegua lopu ele novala va kaleana au tu gamu si rau?
- 23 Kei, be kaiqa tie boka va nonoga i sari qua zinama,
mani ta kubere gore ni pa buka!
- 24 Uve, be ta peqo sari na qua zinama pa patu,
meke kuberi pude madi koa hola,
- 25 ba gilania rau sapu toana sa qua Tie pu kote valeana pule au,
meke pa vina betona, Asa kote mae lavelave nau.
- 26 Pa mudina ta gani beto sa kapuqu koasa minoho,
sipu korapa koa qua koasa tini hie, si kaqu dogoria rau sa Tamasa.
- 27 Kaqu dogoria rau si Asa pa mataqu soti;
kei, okoro sigiti sa buloqu!
- 28 Be zama si gamu, 'Vegua meke kote va sigitia gita sia?'
Hata kaiqa sirana si gamu pude raza au.
- 29 Ba kamahire, si mi matagutu nia sa vedara,
sa vedara sapu turania sa tinanziri te Tamasa koa sa sinea,
pude mi tumae nia sapu koa Nana si Asa pu pitui sari doduru tie."

20

Zopara

¹ Meke olana se Zopara sapu mae guana pa popoa Neama,

² "Zobi, va talotana au goi.

Gua asa ke kaqu olaña igo rau.

³ Zama ñoñovala au goi si rau,
ba tumae nia qua gua sapu kote olaña guni
nigo.

⁴ Vegua lopu gilania tu goi sapu pa pinodalaena
sa kasia popoa,

sipu podalae ta veko sa tie pa popoa pepeso,

⁵ si papaka mo sa totošo sapu hegere na komolo
sari tie kaleadi,

meke pa totošo hite mo si koa qetu sari na
tie huporo?

⁶ Be ululu kamo la pa mañauru sa vinahesi pule
tanisa,

meke tiqu la koari na lei sa batuna,

⁷ ba kote ta givusu palae guana kavuru si asa,
meke arini pu gilania, si kote nanasa, 'Avei
si asa?' gua.

⁸ Kote murimuri guana pinutagita meke lopu ta
dogoro pule,

kote ta hadu taloa si asa guana keke dino-
godogorae pana boñi.

⁹ Arini pu dogoria ba lopu kote dogoro pulea,
sa nana vasina ba lopu kote va kamo pulea

si asa.

¹⁰ Sari nana koburu si kote va pule la i sari na
likakalae koari na tie malaña,

meke kaqu va pulei rini sari na tinagotago
hinikodi.

¹¹ Be korapa vaqurana sa,

ba sa susurina si kaqu eko pa kavuru.

¹²⁻¹³ Sari na kinaleadi si lomoso koasa,

- ke veko seunae i sa pa nuzuna pude koa hola sari linilini.
- 14 Ba hoke iliri pasa sari na ginani, guana poizini noki pa tiana.
- 15 Kote lua vurani sa sari tinagotago pu onoli sa, e Tamasa kote vagi vura puleni pa tiana.
- 16 Kote onolo vagia sa tie kaleana sa poizini tanisa noki; sari livona sa noki si kote va matena sa.
- 17 Lopu kaqu dogoro pulea sa sari oela olive sapu totolo guana ovuku, ba be na zipale na meleke sapu totolo guana leana.
- 18 Kaqu va pule i sa sari doduru likakalae pu mabo ni sa, lopu kaqu ta poni lolomo pude qetu si asa koari na nana tinagotago.
- 19 Sina nonoivali sa sari na tie malaña meke va habahuala i sa, meke vagi sa sari na vetu sapu votiki tie taveti.
- 20 Sa puhi tanisa si loke kokoina; doduru nana tinagotago si lopu boka va sarea pa minate.
- 21 Lopu hoke koa hola sa ginani pana henahena si asa, ke sa nana tinagotago si lopu kaqu koa hola.
- 22 Pana tagotago va hola si asa si kote kamoia na tinasuna, na tinalotaña nomana si kote raza la koasa.
- 23 Vekoa, mani henai doduru gua sapu hiva ni sa! Kote va kilasia Tamasa si asa pa Nana tinañaziri na binugoro.

- 24 Be boka govete nia sa sa vinaripera,
ba na tupi boronizi si kote nuquru karovo pa
tinina.
- 25 Kote daku vura nia sa sa tupi pa mudina,
meke va vura ia pa berona sa batu tupi
nedalana,
meke sa minatagutuna sa minate si kote
kamo la koa sa.
- 26 Doduru tinagotago tanisa si ta huara palae
beto,
kote sulu pani na nika, sapu lopu na tie va
katua,
kote ta sulu tugo si asa meke sari na nana
tatamana.
- 27 Gua na tie va sosode, sa mañauru
meke sa pepeso si kote tozi vura ni sari nana
sinea.
- 28 Na naqe kote paleke taloa nia sa nana vetu,
guana totolo ninira pana raza sa tinañaziri
te Tamasa.
- 29 Asa sa hinia poni ni Tamasa sari na tie kaleadi,
sa pinia sapu va nama ni Tamasa koa rini.”

21

Zobi

- 1 Olaña se Zobi,
- 2 “Avoso va leana mae koari na qua zinama;
asa sa vina manoto sapu tepa ia rau koa
gamu.
- 3 Va malumau; maqu zama,
meke pana beto zama rau, mamu va sisire
nono la.
- 4 Sa qua ninominomi si lopu koari na tie;

- koa nana tu, gua ke solini si rau.
- ⁵ Mu dono vilitia sa qua ginugua, mamu magasa nia;
kumuhia sa nuzumu, mamu hodahodaka.
- ⁶ Pana balabala ia rau sapu guahe, si matagutu qua tu;
neneqara tu sa tiniqu.
- ⁷ Na vegua sari na tie kaleadi ke toa va gelenae tu,
barogoso gorevura meke bokaboka nono latu?
- ⁸ Sari tudia si dogori rini noma sage meke toa va leana,
sari na koburu tadi na tudia ba dogori rini.
- ⁹ Koa va leana si arini pa dia vetu, meke lopu matagutu,
sa kolu sekesekeana te Tamasa si lopu raza koa rini.
- ¹⁰ Sari dia bulumakao si lopu makudo hira;
hoke podopodo va leana meke loke tinasuna kamoi.
- ¹¹ Sari dia koburu si haqala na horu guana lami;
sari tudia hitekedi si peka lamae.
- ¹² Kera turanae koari na mike si arini,
meke peka qetuqetu koasa mamalainina sa ivivu.
- ¹³ Tiatamadia sapu kaleadi, ba koa va leana na tagotago dia,
meke mate va bulebulei dia.
- ¹⁴ Zama ia rini sa Tamasa, 'Lopu sosoara gami;
gami lopu emami hiva gilani sari Mua tinarae.'

- 15 Esei sa Tamasa pu tagoi sari doduru
 niniranira?
 Na vea ke kote nabulu nia tu gami?
 Na loke lineana kote vagi nia gami pana varavara
 la ia.
- 16 Turua rini sapu sa dia tinagotago si vurana pa
 dia binokaboka soti,
 ba arau si koroqu tagoa sa binalabala gua
 asa.
- 17 Ba sa zuke* tanisa tie kaleana si lopu hoke tava
 mate?
 Vegua, hoke kamo i tugo tinasuna sari?
 Totoso sa, hite bugoro ni Tamasa sari meke
 va kilasi?
- 18 Hoke ta givusu palae tugo sari, guana duduli?
 Babe ta paleke taloa guana kavuru pa totoso
 hiru?
- 19 Sa vina kilasadi si kote vala Tamasa koari na
 dia koburu, gua si goi;
 ba lokari, leana be va kilasi tugo Sa sarini pu
 tavete va sea, pude madi gilania;
- 20 madi dogoria sa tina huara pa matadia soti;
 madi va nonoga ia sa tinanaziri tanisa
 Tamasa pu tagoi sari doduru niniranira.
- 21 Lopu kote hiva gilania rini sa si ta evana koari
 na dia koburu,
 ura pa mudidia mate si lopu kote ari dia
 binalabala.
- 22 Ba esei boka va tumatumae ia sa Tamasa,
 sina sa Tamasa ba pitui mo sari tie arilaedi?

---

* 21:17 Sa zuke si na tinoa tanisa tie.

- 23-24 Keke tie si lopu momoho meke kamo sa
 toso mate;
 mate va leana pa binule,
 noboko meke toa va leana sa tinina.
- 25 Keke pule si mate pa minalaṅa,
 lopu hite va liṅiliṅia sa sa kinoa va leana.
- 26 Karua arini si ta pomunae beto mo pa kavuru,
 meke gani na uloso tinidia.
- 27 Ele tumae nia tu rau sa mia binalabala,
 sapu vegua kote novala guni nau gamu.
- 28 Kote nanasa si gamu, 'Avei sa vetu tanisa
 palabatu lavata kamahire?
 Avei sari ipi tadi na tie kaleadi?'
- 29-30 Na vegua ke lopu hoke nanasi gamu sarini
 pu ene sage gorea sa siraṅa?
 Lopu hoke tozini gamu tu rini sa hinokara?
 Sapu pana raza sari tinasuna si lopu hoke
 kamoi sari tie kaleadi.
- 31 Loke tie boka la zutui sari tie kaleadi,
 babe tavete hobe lani gua sapu evaṅi rini.
- 32 Totoso ta paleke la rini pa popomunuana,
 si na tie kopu tu si koa kopu ni sari lovu.
- 33 Noma hola sa tokele tie pu la koasa popo-
 munuana,
 soku si vata dogoro ni sari dia pinamaṅa,
 sa pepeso ba noso meke va kamo valeani sari
 tinidia.
- 34 Ke sari mia zinama vina manoto si loke
 namudi!
 Doduru mia vina bakala si kokohadi beto!"
Sa Vina Neta Vinari Vivinei

22

Zobi 22:1 kamo hinia 27:23

Elipazi

¹ Meke zama se Elipazi na tie pa vasileana nomana pa Temani,

² “Sa si boka tavetia sa tie pude toka nia sa Tamasa?

Vegua, boka arilaena koe Tamasa sa tie tumatumaena?*

³ Ve a pude na tie tonoto si agoi, kote boka va qetua goi sa Tamasa pu tagoi sari doduru niniranira?

Be na tie leamu si agoi, sa si kote ta tokae nia Tamasa?

⁴ Ve a, na pama na nia goi si Asa, ke zutu igo Sa, meke turana lani igo Sa pa vinaripitui?

⁵ Lokari! Na tie kaleamu hola si agoi; na loke kokoina sa hahanana kaleana tamu-goi.

⁶ Vagi paki poata sari tasimu koa goi, si vagi pani tu goi dia poko, osolae hobei rini sari dia gale, meke dododohodi mo meke koa.

⁷ Saripu memehadi si gina lopu va napoi goi, meke saripu oviadi si koromu poni ginani.

⁸ Gina balabala ia goi sapu sa pepeso si dia rina tie niniradi, meke ari na tie bokabokadi mo boka koa ia.

⁹ Ba koromu poni goi sari nabonaboko, totoso tepa tinokae sarini.

Hiko si goi koari na koburu eapadi, meke hitu pani.

---

* 22:2 Zob 35:6-8

- 10 Gua ke vari likohae nigo na sipata si goi,
meke matagutu totozo raza va hodaka sari
tinasuna.
- 11 Gua ke lopu boka dodogorae si agoi pa huporo,
meke lodu taloa totozo kamo sa naqe.
- 12 Ura koa panaulu sa Tamasa, ululu hola pa
Mañauru,
ululu hola ni sari na pinopino saripu nipu-
ludi hola la tu.
- 13 Ba nanasa si goi, 'Sa si gilania sa Tamasa?
Na paeria na lei si Asa, ke vea meke kote pitu
gita Sa?
- 14 Opo adumia na lei huporona, ke lopu boka
dogoro gita Sa,
hoi tu si Asa, enene Nana panaulu pa
mañauru,' gua si goi.
- 15 Vegua, kaqu luli tu goi sari sirana pukeramedi,
vasina ene sari na tie kaleadi?
- 16 Arini si ta paleke taloa, sipu lopu ele kamo dia
totozo mate,
guana vetu sapu paleke taloa nia na naqe.
- 17 Zama si arini koe Tamasa, 'Veko gami!
Nasa kote boka taveteni gami sa Tamasa pu
tagoi sari doduru niniraniira?'
- 18 Gua asa, ba va siñi ni likakalae arilaedi Sa sari
dia vetu,
gua ke lopu hiva ni arau sari binalabala
gugua arini.
- 19 Sari tie nono si kote qetu pana va kilasi Tamasa
sari na tie kaleadi,
meke sari tie tonoto si kote hegere meke va
sisure ni.

- 20 Doduru pu tagoi ri tie kaleadi si ta huara ilasa,
meke saripu koa hola si kote ta sulu palae pa
nika.
- 21 Ke mu va pepekae la koe Tamasa, pude tagoa
goi sa binule,
meke kote mana nigo Sa si agoi.
- 22 Va avosi sari Nana vina turu,
mamu va naqiti pa bulomu.
- 23 Pana kekere pule la si goi koasa Tamasa pu
tagoi sari doduru niniraṅira,
si kote leamu pule si goi gugua tatasana;
pana va rizu pani goi sari kinaleana pa mua
vetu;
- 24 pana luara pani goi sari mua inokoro poata,
meke gona pani goi sari mua qolo arilaedi
pa lolomo popana,
- 25 si na Tamasa pu tagoi sari doduru niniraṅira
telena si kote na mua qolo,
Asa si kote na mua siliva arilaena.
- 26 Gua meke kote raṅea goi doduru totoṣo sa
Tamasa pu tagoi sari doduru niniraṅira,
meke kote dogoria goi sapu Asa sa mua
qinetuqetu,
meke lopu kote kurekure si goi pa kenuna.
- 27 Kote varavara la si goi koa Sa meke kote
olanigo Sa,
meke kaqu kopu ni goi sari na mua vina
tatara la koa Sa.
- 28 Kaqu gorevura sari doduru pu hiva taveti goi,
ura na zuke si kote kalalasa koasa sirana pa
kenumu.
- 29 Be kamoṅi na tinasuna sari na tie meke zama si
goi, 'Toka ni,'

- si kote harupi sa Tamasa.
³⁰ Sari na tie kaleadi pu kekere,
 ba kote harupi mo Sa;
 kote ta harupu si arini sina via sari na
 limamu goi.”

23

Zobi

- ¹ Olaña se Zobi,
² “Korapa ta sigiti nia mo rau sa qua ninominomi
 kamo ninoroi,
 hilala si rau ba sa lima Tanisa si mamata eko
 mo.
³ Be gilania mo rau pavei kote boka dogoria rau
 si Asa;
 be boka rau, maqu kamo la vasina koa si
 Asa!
⁴ Kote tozia rau sa qua ginugua pa kenuna Sa.
 Kaqu va bakalia rau guguana sa qua tinoa.
⁵ Kaqu vagi vura nia rau sa Nana inolana,
 meke boka gilani sari Nana zinama mae koa
 rau.
⁶ Be toke au Sa si kote tavetavete nia Sa sa Nana
 niniranira nomana beka?
 Lokari, kote va avoso si Asa totozo zama si
 rau, meke lopu zutu au.
⁷ Arau na tie nono si boka va vura binalabala koa
 Sa,
 meke kote koa ta rupaha ninæ rane si rau
 koasa tie varipitui.
⁸ Ba pude la hata ia rau pa kali gasa rimata, si
 lopu koa si Asa vasina,

meke pude la arau pa kali lodu rimata si lopu dogoria tugo rau.

⁹ Hata ia rau pa kali gede meke kali matao vasina sapu tavetavete si Asa,
ba lopu boka ta dogoro si Asa.

¹⁰ Ba gilania Sa sa sirana korapa enea rau,
meke pana ele podekau Sa si kote vura mae guana qolo viana si rau.

¹¹ Sari nenequ si ene luli valeani sapu tanisa;
kopu nia rau sa Nana sirana meke lopu paza.

¹² Lopu hite rizu taloa si rau koari Nana ginarunu;
va naqiti rau sari Nana zinama, hola nia sa qua hinia ginani.

¹³ Asanana mo si Asa;
esei boka hobeia Nana hiniva?
Tavetia Sa gua sapu hiva tavetia Sa.

¹⁴ Korapa va hokotia Sa gua sapu vizata poni nau Sa,
meke soku sari Nana hiniva mae gua koa rau.

¹⁵ Gua asa ke matagutu nia rau si Asa,
totoso balabala ia rau si holoqoru si rau.

¹⁶⁻¹⁷ Sa Tamasa pu tagoi sari doduru niniraira si va malohoro ia Sa sa buloqu.
E Tamasa, lopu sa huporo, si va matagutuqu rau,
ba sa hinuporo si moata hola, meke lopu boka dodogorae si arau.

24

- 1 Vegua ke lopu va nama vekoi Tamasa pu tagoi sari doduru ninirañira sari toso varipitui?
Vegua ke aqa ni saripu gilania si Asa ba lopu kamoi tu sari rane arini?
- 2 Va rizui rini sari na voloso pepeso pude boka vagi va noma dia,
pausi rini sari na rovana sipi sapu hikoi rini.
- 3 Vagi pani rini sari na don'ki tadi na koburu eapadi,
meke kopu ni sari bulumakao tadi na barikaleqe nabokodi, osolae ta hobe sari na dia gale.
- 4 Sari na tie malana si tupele pani rini pa sirana, meke zukuri sari na habahuala pude la tome.
- 5 Ke guana don'ki pinomodi pa soloso,
pudiki hata ginani pa ninae vasina sari na malana;
pa qega ba hata poni ginani rini sari dia koburu.
- 6 La vagi gedi ginani tana kurukuru pa inuma sapu lopu dia,
meke varigara qurepi pa inuma vaeni tadi na tie kaleadi.
- 7 Doduruna sa boni si dododohodi meke puta, na loke poko,
loke nobi pude hukatia sa ibu.
- 8 Teteroko nia rini sa ruku gorena pa soloso,
ke la nuziki kapae koari na patu nomadi pude aqoro.

- 9 Sari koburu loke tamadia si ta vagi palae koari tinadia;
vagi ri na tie kaleadi sari koburu tadi pu malana pude hobe gale.
- 10 Ba sari na malana si ene vura dodohodi na loke dia poko;
oviadi mo totozo paleke huiti tadi na tie.
- 11 La munala olive pude va vura oela, na qurepi pude vagi vaeni;
ba arini teledia si koa memeha eko mo.
- 12 Sagesage nana koasa popoa lavata sa kabo alili; saripu bakora na tata mate si kabo hata tinokae, meke lopu ta harupu;
ba lopu zutui Tamasa saripu nonoivali sarini.
- 13 Sari tie kaleadi si kana ia sa kalalasa;
korodia gilania sa nana sirana,
ba be pude ene luli valeania.
- 14 Sipu tata rane sa popoa si gasa turu sa tie variva mate,
meke va matei saripu habahuala,
meke panaboni si hiko si asa.
- 15 Sa matana sa tie barabarata si aqa nia sa opokaputu;
zama si asa, 'Loke mata kote dogorau,' gua.
Va paeria sa isumatana pude loke tie gilania.
- 16 Totoso huporo si haele nuquru pa vetu sari tie hiko,
pana rane si puta si arini.
Lopu manavasa nia rini sa kalalasa.
- 17 Sa huporo dudukurumu si guana munumunu koa rini;

- na baeri rini saripu variva matagutu pa huporo.
- 18 Guana elelo pa beru kolo si ta paleke taloa si arini,
sari dia kukuru pepeso si ta levei koe Tamasa;
ke loke tie si la pude kopu ni sari na dia inuma vaeni.
- 19 Sa maninina sa dada si nono vagia sa kolona sa sinou;
si gua tugo sa lovu sapu saputu vagidi sari tie kaleadi.
- 20 Ari tinadia ba kote mulini ni,
ke hena va kamoi rina uloso;
sari tie kaleadi si loke tie kote balabala pulei,
ba guana huda ta maho goredi si arini.
- 21 Na nonovali rini sari barikaleqe sapu tige meke loke dia koburu,
meke lopu tataru ni rini sari na naboko.
- 22 Sa Tamasa pa Nana niniranira si daku pani Sa saripu niniradi;
be ele sokirae, ba sa tinoa si lopu dia pude lalae nia.
- 23 Boka va malumi Tamasa pude koa manoto pa dia tinoa,
ba sari matana si korapa kopu totoko eko lamo koarini.
- 24 Pa toতোso hite si kote ta ovulu sage si arini,
meke kote lopu koa,
kote tava pepekae meke ta vagi varigara gua ari kasa doduru,
kote guana kiko huiti sapu ta seke palae.
- 25 Pude lopu hinokara si hire, si esei kote boka va sosodea sapu kohaqu si rau?

Esei kote boka tozia sapu sea si rau?”

25

Bilidadi

- ¹ Olaña se Bilidadi, sa tie mae guana pa popoa Sua,
² “Doduru n̄nirañira tana binañara si Nana sa Tamasa,
 doduru si kaqu magasa na pamaña nia si Asa;
 tavetia Sa sa binule pa Mañauru.
³ Esei boka nae i sari Nana qeto minate varipera?
 Sa kalalasa te Tamasa si kamo koari doduru vasina.
⁴ Vea, kote boka tonoto sa tie pa kenuna sa Tamasa?
 Boka via sa tie pu podo pa barikaleqe?
⁵ Pude sa sidara ba lopu n̄ñira sa kalalasana,
 meke sari pinopino si lopu via pa Nana dinogodogorae,
⁶ si vegua sa tie, sa uloso sana, sa nikuniku?
 Na tie mo bisa, sapu gua mo na uloso!”

26

Zobi

- ¹ Olaña se Zobi,
² “Tolavaena hola sa tinokae tamugoi koa rau,
 na tie malaña meke malohoro gua arau!
³ Leleadi hola sari mua vina balau koa rau pu loketona gilania,
 noma hola sa tinumatumae va dogoro nau goi.
⁴ Esei toka nigo pude balabala i sari zinama hire?”

Maqomaqo savana si zama vura koa goi?”
Kera se Zobi

- ⁵ “Sari maqomaqodi ri pu mate si matagutu;
 sarini pa kauru kolo meke doduru pu koa
 vasina.
- ⁶ Sa minate si lopu boka paere koe Tamasa,
 sa tinahuara si loke nobi boka va paere ia
 koa Sa.
- ⁷ Repahia Sa sa mañauru pa kali togarauru pa
 vasina sapu loketona koa ia,
 meke sa kasia popoa si vekoa Sa pa vasina
 sapu loketona zuka ia.
- ⁸ Va sini ni kolo Sa sari na lei,
 ba lopu puzaka sari na lei koasa mamatana
 sa kolo ruku.
- ⁹ Va paere ia Sa sa sidara,
 na lei nobi nia Sa.
- ¹⁰ Tavetia Sa sa hubi lamana pude vari paqaha
 nia sa kalalasa meke sa huporo,
 meke gasia Sa sa voloso pa vari korapadi ri
 na rane meke na boni.
- ¹¹ Niu sari tokele dedegere pu tuqena sa
 mañauru,
 neneqara totošo gegese si Asa.
- ¹² Pa Nana niniranira si va kilasia Sa sa kolo
 lamana,
 pa Nana tinumatumae si va matea Sa sa
 kurukuru Rehabi pa lamana.*
- ¹³ Pa siniño te Tamasa si bule learane sa
 mañauru,
 meke sa limana Sa suti va matena sa noki
 gotolo.

---

* **26:12** Sam 89:10

- 14 Ba vasi puritina mo sari Nana tinavete si hire,
 guana manamanasa mo si avosi gita.
 Ke, esei kote tumae hinokara nia sapu vea
 niñira gua sa Tamasa?" beto sa kinera.

27

- 1 Sa hinodana sa vivinei te Zobi. Zama si asa,
 2 "Zama hinokara si rau koasa Tamasa toana,
 sa Tamasa pu tagoi sari doduru ninirañira,
 pu vata lotaņa au pa tinasigiti. Asa va
 kilasa au si rau pu loke qua ginugua sea.
 3-4 Sa beruqu si lopu kaqu zama nia si keke
 tiñitoņa kaleana,
 meke sa meaqu si lopu kaqu kokoha,
 sipu korapa toa qua si arau,
 meke sa siniņo te Tamasa si koa nana pa
 isuqu,
 5 Lopu kaqu zama nia rau, sapu toņoto sa vivinei
 tamugamu;
 kaqu toketoke nia rau sa qua tinoņoto osolae
 mate si rau.
 6 Sa qua tinoņoto si kaqu kopu eko nia rau meke
 lopu kote beto nia rau,
 loketoņa kaiqa ginugua sea si gilania rau
 sapu kote pada pude zutu pule nau si rau.
 7 Sari qua kana si madi gua ari na tie kaleadi,
 saripu raza au si madi gua arini pu lopu
 tavetia sa tinoņoto.
 8 Na sa si boka tavetia sa tie sapu lopu raņa sa
 Tamasa,
 be vagi pania Tamasa sa nana tinoa?
 9 Lopu kaqu avosia Tamasa sa kinabo tanisa,
 pana raza sa tinasuna koasa.

- 10 Lopu kote dogoria tugo sa sa qinetuqetu pa
vinahesina sa Tamasa pu tagoi sari doduru
niniranira.
Lopu kote varavara la tugo si asa koasa
Tamasa doduru totošo.
- 11 Maqu va tumatumaeni gamu sa niniranira te
Tamasa;
sari na tinavete te Tamasa pu tagoi sari
doduru niniranira si maqu va bakali koa
gamu.
- 12 Ba lokari, gamu ele dogori mia si hire,
na vea ke zama hoboro mae si gamu koa
rau?
- 13 Hie sa hinia tadi tie kaleadi kote poni ni sa
Tamasa,
sa tinago kote vala nia Tamasa pu tagoi
sari doduru niniranira koasa tie sapu loke
nana tataru.
- 14 Vea soku gua sari nana koburu ba kote mate
beto mo pa vinaripera,
sari tuna si kote mate mo pa inovia.
- 15 Arini pu boka toa hola si kote mate pa oza,
meke sari dia naboko ba lopu kaqu kaboi.
- 16 Sari tie kaleadi si kote tago poata soku guana
onone,
meke kobi poko sapu soku hola nia sapu ta
hivae,
- 17 ba sari tie to^oto kote va sagei sari poko arini,
meke sari tie leadi kote variva hia ni sari
poata.
- 18 Sa vetu kuria sa si guana aba tanisa kaqa,
guana ipi pa soloso tadi tie hukue.
- 19 Na tie tagotagona totošo la puta si asa,

- ba toso tukeli sa matana si loketona tu si
koa.
- 20 Tarazuzu paleke vagina si asa guana naqe,
na vivirua ovulu taloa nia pana boni.
- 21 Sa givusu pa gasa rimata si paleke taloa nia si
asa meke lopu koa,
la sa meke saputu pania pa nana vetu.
- 22 Hiru la raza koasa; loke nana tataru,
sipu korapa hiva govete nia sa sa niburuna
sa givusu.
- 23 Sa givusu ninirana si guana popohara lima
meke va sisire,
meke pavei govete gua sa ba hihiovo luli la
tugo.

28

- 1 Na koa nana sa pou hoke ta geli vagi sa siliva,
meke sa vasina hoke tava via sa qolo.
- 2 Aeana si ta vagi vurana pa pepeso,
meke kopa si ta vagi vurana pa patu
niniradi.
- 3 Sa tie si zukea sa vasina hupohuporona;
hata si asa pa korapana sa pepeso koari na
pou lohidi,
hata ia sa sa patu sapu koa ia kopa pa korapa
huporo.
- 4 Gelia sa sa pou pa vasina sapu seu pa kinoa tie,
vasina sapu lopu hoke ene kamo a tie;
na iku si tuqea sa meke isu gore pa pou.
- 5 Na ginani si toqolo vura koari linetelete
panaulu,
ba pa kauruna si tava umumu sari pepeso
pa gineli.

- 6 Vura koari na patu vasina si ari na patu buma nedaladi,
meke pa kavurudi koa sa qolo.
- 7 Loke kurukuru tapuru va ululu ele poho ia sa sirana la vasina,
na atata ba lopu ele dogoria.
- 8 Na kurukuru name nomadi ba lopu ele neti kamo,
na laione ba lopu ene luli i sari sirana arini.
- 9 Seke pani rina tie sari patu niniradi,
pa hubi toqere si geli veko palae si arini.
- 10 Geli nuquri rini sari patu niniradi,
meke kamo sari na patu arilaedi.
- 11 Hata vura nia sa vasina bukaha vura sa kolo,
meke va vurai pa kalalasa sari tinitona tomedi.
- 12 Ba pavei kote boka ta vagi sa ginilagilana lohina?
Pavei koa sa ginilagilana?
- 13 Lopu tumae nia rina tie sa laena hinokara,
sina loke tie boka dogoria koasa popoa pepeso.
- 14 Sa kolo pa hebalana si zama, 'Lopu koa koa rau si asa.'
Sa lamana peava si zama, 'Lopu koa koa rau si asa.'
- 15 Na qolo viana lopu kote boka holu vagi nia,
na siliva si lopu tata kamo pa hinoluna.
- 16 Sa qolo pa Opira ba lopu tata kamo sa laena sa,

- lopu tata tugo sari na patu arilaedi pu ziṅara
na buma leleadī. *
- 17 Lopu boka vari pada la nia koari na qolo babe
na qelasi nedaladi,
meke lopu boka kapae la nia tugo koari na
vinasari nedaladi sapu na qolo tavete ni
rini.
- 18 Arilaena hola nia sa tugo sari na patu binu na
patu ziṅara;
sa laena sa ginilagilana lohina si lopu boka
ta kamo.
- 19 Sa patu topazi memehena* meke sa qolo viana,
ba lopu kaqu boka vari pada la nia koasa
laena sa.
- 20 Ke pavei mae guana sa ginilagilana lohina?
Pavei kokoana sa ginilagilana?
- 21 Na ta tome sia pa matadi rina tie,
koari na kurukuru pa galegalearane ba
paere si asa.
- 22 Sa minate meke lovu si zama,
'Na inavoso hoborodi mo si kamo pa taliṅa
mami.'
- 23 E Tamasa mo telena tumae nia sa sirana pude
kamo la koa sa;
Asa mo gilania pavei koana si asa.
- 24 Ura Asa boka dogoro kamo sa vina betona sa
kasia popoa;
doduru pa kauruna sa maṅauru ba dogori
Sa.
- 25 Totoso ponia niniranira sa Tamasa sa givusu,

---

* **28:16** Sari na patu ta pozae onikisi babe sapaera. * **28:19**
Topazi si na patu sapu meava guana hakua saganana.

- meke tavete vura nia Sa sa padana sa kolo
koari na lei,
 26 meke totošo vizatia Sa pavei kote hoqa sa ruku,
meke sa sirana tanisa lei tana paka
manauru,
 27 si tiqe dono la si Asa koasa ginilagilana lohina
meke vilitia Sa,
meke va sosodea Sa meke podekia Sa.
 28 Meke zama sa Tamasa koari na tie,*
'Sa pinamanana sa Tamasa, asa tu si na
ginilagilana lohina,
meke pude luara pania sa hahanana kaleana
si na ginilae.'"

29

- 1 Zama hoda la se Zobi,
 2 "Va gulea i rau sari na sidara visoroihe,
sari na rane na totošo pu kopu nau sa
Tamasa,
 3 totošo zuke va bakalia sa Tamasa sa qua tinoa,
meke pa Nana kalalasa si enea rau sa hu-
poro.
 4 Arini sari na rane leadi pa qua tinoa,
totošo baere au sa Tamasa meke mana nia
Sa sa qua vetu,
 5 totošo koa turaṅau sa Tamasa pu tagoi sari
doduru niniranira,
meke koa vari likohae nau ri qua koburu,
 6 totošo tamanae sari qua qoti meke bulumakao
meke poni va soku nau meleke pa qua
sirana,
meke bukaha vura koari na patupatu sa oela
olive,

---

* 28:28 Sam 111:10; ZT 1:7, 9:10

- 7 totoso la si rau pa sasada koasa vasileana,
meke vagia qua habohabotuana pa vasina
varivarigarana,
- 8 sari na tie vaqura si hoke va talevara totoso
dogorau rini,
sari tie komihadi si hoke turu pa pinamaña
pana kamo rau.
- 9 Sari na koimata si hoke noso paki zama,
vekoï ri limadia pa nuzudia pude lopu zama.
- 10 Sari nati palabatu si turu noso;
lopu kulu na pamaña dia.
- 11 Be esei avosia zamaqu ba hoke qetu hola nau
rini,
arini pu dogorau si hoke zama valeana mae,
- 12 sina harupi rau sari na malaña pu kabo hata
tinokae,
meke saripu loke tamadia.
- 13 Sari na habahuala ba hoke mana nau,
sari naboko si va qetu pulei rau.
- 14 Sa tinonoto si va sage ia rau guana qua poko;
ninono si hadehade nia rau pa tiniqu meke
na qua toropae.
- 15 Sari pu behu si turani rau,
meke tokani rau saripu ike.
- 16 Na tamadia ri na tie malaña si rau,
meke toka ni rau sari na tie karovodi pa
vinaripitui.
- 17 Huari rau sari ninirañira tadi tie kaleadi,
meke harupi rau sari tie koa rini pu nonovali
si arini.

- 18 Meke balabala si arau, 'Kote mate si rau pa qua vetu soti,
sari qua rane si kote sokudi guana onone.
- 19 Guana huda si rau sapu sari karosoqu si kamo la pa kolo,
meke sari lelaṅaṅa si bobosi na puni pana boni.
- 20 Doduru tie si hoke vahesi au rini si arau,
meke hoke tava niṅira lamo si rau.'
- 21 Sari tie si edi hiva va avosau rini,
aqa va avosia rini sa si kote zama nia rau.
22 Mudina zama arau si loke dia zinama pule,
sari qua zinama si va manoti si arini.
- 23 Aqa nau rini pude zama guana aqa dia ruku,
qua zinama si napoi rini guana inuma sapu va kamo ruku.
- 24 Totoso komolo la i rau si lopu va hinokara si arini,
sa dinono va bakala pa isumataqu si ari-laena hola koa rini.
- 25 Arau vizata poni sari binalabala meke habotu guana dia palabatu,
turaṅi rau guana baṅara sapu turaṅa nana qeto minate,
meke totoso talotaṅa si arini si va manoti rau.

30

- 1 Ba kamahire si va sisire nau rini, sari tie mudidi koa rau,
ba sari tamadia si lopu pada pude haqala turaṅi sari qua siki pude varitokae kopu sipi.
- 2 Na sa laedi koa rau sari tie gua arini?

- Ele malohoro meke loke tinavete boka tave-
tia rini
- ³ Dono ovia meke malana si arini,
ene lamae ia rini sa pepeso popana,
pana boni enea rini sa pepeso vasina loke-
tona boka toa ia.
- ⁴ Pa qega si hata ginani na kupi vagi elo huda,
meke hena karoso sapu pasa hola koasa
huda ta pozae huda sasara.
- ⁵ Hitu taloa ni rina turañadia pa kinoa tie,
kukili ni rini guana tie hikohiko.
- ⁶ Hata vasina pude puta koari na taqele ovuku
popadi,
koari na bae pa kali toqere, na pou pa
pepeso.
- ⁷ Kabokabo guana kurukuru pinomo,
meke nunuzikae pa korapa hiqohiqo raqo-
raqona.
- ⁸ Sari na tie arini si gua sapu loke pozadi meke
lopu ta gilnadi!
Na tie ta hitu vuradi si arini pa popoa.
- ⁹ Ba kamahire si kera va sisire nau ari tudia,
meke arau si na dia ñoñovalana mo.
- ¹⁰ Maledere nau rini meke lopu boka tata mae,
meke lopu matagutu loroa rini sa isumataqu.
- ¹¹ Kamahire sapu vagi pania Tamasa sa qua
ñinirañira meke va malohorau Sa,
si kana au meke ñoñovala au, lopu pamaña
nau rini.
- ¹² Pa kali mataoqu si raza mae sari tie vaqura;
veko sipata si arini pa sirana sapu enea rau,
meke edi hiva va mate hola au rini.

- 13 Tukua rini sa qua sirana ke lopu boka govete
si rau,
loke tie si tokani totoſo podekia rini pude
novalau,
na gilania dia ſapu loke tie kote hiva toka
nau.
- 14 Raza koa rau guana qeto minate nuquru gua
pa goba ta huarana pa vasileana,
meke hoqa mae au rina patu pa goba totoſo
haqala mae gua si arini koa rau.
- 15 Koa mo pa minatagutu si rau,
sa laeſu rau si paleke taloa nia na givusu,
meke sari qua tinagotago si murimuri guana
lei.
- 16 Kamahire si goregore hikare sa qua tinoa,
loke sinalanana sa qua minoho.
- 17 Pana boni si sigiti beto susuriſu,
meke loke kokoina sa tinasigiti pa tiniſu.
- 18 Pa lima ninirana te Tamasa si tuqe vagia sa
ruaſu,
meke liloſo vagia Sa sa kolana sa qua poko.
- 19 Gona gore lani au sa Tamasa pa nelaka,
meke guana kavuru na eba mo si rau.
- 20 Kabo atu si rau koa goi Tamasa, ba lopu olana
si Goi,
turu atu pa Kenumu si rau ba lopu linana
mae au Goi.
- 21 Kamahire vata sigitau tu Goi si arau,
sa lima ninirana Tamugoi si va raza nau Goi.
- 22 Saputu vagi au Goi meke va paleke nau pa
givusu,
meke hiru lamae nau Goi koari na raneboni.
- 23 Gilania rau ſapu pa minate paleke lani au Goi,

vasina ta huhuku nia ari na tie toadi.

- 24 Hokara, loke tie hoke raza ia sa tie pu ele koa pa tinasuna,
sipu korapa kabo hata tinokae si asa.
- 25 Vea, lopu hoke kabo turani tu rau sarini pu tasuna?
meke tataru ni sarini pu habahuala?
- 26 Ba totošo hata ia rau sa lineana si kinaleana tu si mae,
totošo hata ia rau sa kalalasa si hinuporo tu si kamo mae.
- 27 Sa buloqu si tasuna meke lopu boka magogoso, doduru rane si tasigiti mo si rau.
- 28 Koa pa hinuporo si rau, loke rimata pude hite kalalasa;
turu si rau pa vinarigara meke tepa tinokae.
- 29 Sa mamalainiqu si kulusu meke talotana, guana kabodi ri na kurukuru nae na omehe.
- 30 Sa kapuqu si ta iliri muho, na kore palae, sa tiniqu si manini, na moho.
- 31 Sa qua mike si koba kera talotani mo si lopi ni sa,
meke sa qua ivivu si turani sa sarini pu taruqoqo.

31

- 1 Tavetia rau si keke vinariva egoi koe Tamasa, pude lopu dono roro la koa sa keke vineki.
- 2 Nasa sa hinia tana tie koa sa Tamasa panaulu? Sa sa nana tinago koe Tamasa pu tagoi sari doduru ninirani?
- 3 Na tinahuara si tadi na tie kaleadi tu, meke sa tinasuna si tadi pu tavete va sea.

- ⁴ Gilani Tamasa sari doduru pu taveti rau;
dogori Nana sari doduru qua rinizu.
- ⁵ Be ele ene si rau pa kinohakoha,
babe hoke bebeno sa nenequ pude la seke-
sekei,
- ⁶ si mani pada au Tamasa pa Nana padapadana
mamata,
mani gilania sapu arau si loke tinazutuqu.
- ⁷ Be sari qua inene si ele taluarae koa sa Mua
sirana,
meke okoro nia rau gua sapu dogoria rau pa
mataqu,
babe sa limaqu si ele boni pa sinea,
- ⁸ si madi henai ri na votiki tie sari ginani pu letei
rau,
meke madi ta rabutu palae sari doduru qua
linetelete.
- ⁹ Be sa buloqu si roro karovo pa keke barikaleqe,
ba be ogolo si rau koasa barikaleqe pa kali
vetu,
- ¹⁰ si mani la raro ginani sa qua barikaleqe koasa
vetu raro tana votiki tie,
mani la puta pa teqe tana votiki tie.
- ¹¹ Ura sa sinea asa si variva kurekurena hola,
na kinaleana sapu kaqu ta pitu nia.
- ¹² Guana nika si asa sapu sulu va inete,
meke kote vagi pani sa doduru pu tagoi arau.
- ¹³ Be guana koroqu poni lolomo pude ta avoso
sari qua nabulu,
totoso sea la koa rini sari kaiqa qua ha-
hanana,

- 14 sa kote gua si arau be kamo mae au sa Tamasa?
Sa kote gua sa qua inolaṅa pana ta nanasa
si rau?
- 15 Ura sa keke Tamasa mo asa tavete au si rau
meke sari qua nabulu,
tavete au Sa pa tiana sa tinaqu, arini pa
tinadia.
- 16 Be koroqu va tana ia rau sa hiniva tanisa tie
malāṅa;
babe lopu va egoa rau sa tinepa tanisa
barikaleqe naboko,
- 17 babe heki nia rau sa bereti pude gequ eke mo,
meke lopu hia poni ia rau sa koburu loke
tamana, si mani ta daku palae pa avaraqu
sari limaqu.
- 18 Sa koburu asa si pausu ia rau podalae hitekena
guana tamana soti,
meke sari barikaleqe nabokodi ba hoke kopu
ni rau.
- 19 Ba be dogoria rau si keke tie sapu malāṅa meke
loke nana poko,
sapu hiva tinokae meke loke nana nobi,
- 20 be guana lopu qetu sa bulona meke mana nau
sa sina ponia poko vulu rau si asa,
vulu sipi sapu vagi rau koari na qua rovana
sipi,
- 21 be nonoṅali rau sari na koburu loke tamadia,
totoso habotu turāṅi rau sari na palabatu pa
vinari pitui, gua,
- 22 si madi ta daku palae pa avaraqu sari limaqu,
madi ta dopasa pa vinari hodae si arini.
- 23 Ura, na matagutu nia rau sa tinahuara mae
guana koe Tamasa,

na pamaña nia rau ke lopu boka taveti rau sari pu gua hire.

- 24 Be guana vekoa rau sa qua rinañerane koasa qolo,
 babe zama si rau koasa qolo, 'Koa goi si kalavarae si rau,' gua, 25 babe qetuqetu hola ni rau sari qua tinagotago,
 sari tinago pu va gavori telequ pa limaqu,
 26 ba be doño la ia sa kalalasangana sa rimata,
 babe sa tinolava tanisa sidara,
 27 meke pa buloqu si vahesi golomi rau,
 meke va sage la i rau limaqu koa rini pa vinahesi,
 28 si kote arini tugo si kaiqa sinea pude ta pitu ni; sina lopu luli valeania rau sa Tamasa panaulu pa Mañauru.
- 29 Lopu hoke qetu si rau koari na kinaleana pu ta evaña koasa qua kana,
 ba be komolo sina kamoia tinasuna si asa.
 30 Lopu va malumia rau sa ñuzuqu pude leve nia si asa,
 babe pahukia sa kinaleana pu tavete mae nia sa.
 31 Doduru rina tie pu tavetavete poni au si gilania,
 sapu hoke va kamoi rau sari doduru tie pude henahena turana au.
 32 Loke tie karovodi mae si pada puta pa sisirana,
 sina sa sasada vetu taqarau si tukelena eko mo koa rini.
 33 Lopu tomei rau sari qua sinea gua ri kaiqa tie; lopu tomei rau pa buloqu,

- 34 sina matagutu ni rau sari na tie;
 lopus koa noso si rau, lopus vura pa sada,
 koa gua sari na zinamazama tadi na puku
 butubutu,
- 35 Kei, be keke tie mo mae va avoso au!
 Tokotokoro si rau sapu doduru qua zinama
 si hinokaradi.
 Mani olana sa Tamasa pu tagoi sari doduru
 ninirani; meke Asa pu zutu au si mani kubere
 gore ni sari qua sinea pude maqu dogori.
- 36 Maqu va sagei si arini pa avaraqu,
 meke va hakei pa batuqu guana toropae
 banara, pude dogori na tie.
- 37 Maqu tozi la ni koa Sa sari doduru ginugua
 pu taveti rau, kaqu kamo la si rau koa Sa
 guana koburu tavia.
- 38-39 Be ta zutu toso pakepakete si rau koari
 na vuvua ba lopus tabari rau sari na tie
 tavetavete, babe novali rau maqomaqodi
 sari na tie pu tavetavete,
 meke be guana boboso sa pepeso koari na
 kolomata tadi na qua nabulu pu ta novala
 pa qua sinea, meke toso kabo nia rini sa
 qua sinea,
- 40 si mani toqolo vura sari na hiqohiqo
 rakirakihi meke lopus na huiti,
 na duduli meke lopus na bale.”

Hokoto sari zinama te Zobi.

Elihu si Gegesi sari ka Neta Baere te Zobi

32

Zobi 32:1 kamo hinia 37:24

¹ Ke sari ka neta hire, Elipazi, Bilidadi, meke Zopara, si noso; lopu olaña pule la koe Zobi, sina toñoto nana si asa pa nana binalabala soti. ² Ba se Elihu, sa tuna Barakele na tie pa tuti te Buzi pa tatamana te Rami, si bugoro sisigiti nia sa se Zobi, sina toñoto nana si asa gua, meke zutua sa sa Tamasa. ³ Bugoro ni tugo e Elihu sari ka neta baere te Zobi, sina zutu ia rini ba lopu boka va sosodea rini sapu sea se Zobi, ke guana somana zutua rini sapu sea sa Tamasa. ⁴ Sipu korapa zama si arini si aqa se Elihu, sina na tie vaqura si asa. ⁵ Ba tofoto dogoria sa sapu hokoto ni zinama si arini si bugoro mo si asa.

Elihu

⁶ Ke olaña se Elihu sa tuna Barakele na tie pa tuti te Buzi,

“Arau si na tie vaqura meke gamu si na barogoso mia,

ke matagutu si rau pude tozini gamu gua sapu gilania rau.

⁷ Balabala si rau, ‘Ari kasa tie koadi si pada zama, sina sa ginilagilana lohina si luli gua pa vuaheni.’

⁸ Ba sa hinokarana si sa Maqomaqona tu Tamasa pa tie,

meke sa siniño tanisa Tamasa pu tagoi sari doduru niniranira sapu ponía ginilagilana lohina si asa.

- 9 Lopu ari na barogoso mo si gilagilana,
 lopu arini pu kokoadi mo gilania na sa si
 toṅoto.
- 10 Gua asa ke zama si arau: 'Mi avoso mae;
 arau ba hiva tozini gamu sapu balabala ia
 rau.'
- 11 Aqa si rau totoso zama si gamu,
 avosi rau sari mia zinama tumatumae;
 totoso hatai gamu sari na zinama pu goto-
 goto.
- 12 Va avoso atu si arau,
 ba loke tie boka va dogoro nia koe Zobi sapu
 sea si asa,
 lopu keke gamu olaṅi sari nana vina vura
 binalabala.
- 13 Mi lopu zama, 'Gami ele dogoria sa ginilagi-
 lana hinokara;
 Tamasa mani tozi nia sapu sea si asa, ba lopu
 gami na tie,' gua.
- 14 Lopu koa rau gonagona mae ni Zobi sari nana
 zinama,
 meke lopu kaqu olaṅia rau koa rina mia
 zinama.
- 15 Zobi, ele nunala sari ka neta, loke dia inolaṅa,
 meke loke zinama pule si koa.
- 16 Ba vea, na lopu kulu si arini ke kaqu aqa tu si
 rau,
 sipu korapa loke dia inolaṅa?
- 17 Lokari, sari qua inolaṅa si kote zama ni rau;
 arau ba kote tozi vura ni sapu gilani rau.
- 18 Ura siṅi au na zinama si arau,

- meke sa maqomaqo pa korapaqu si lopu boka tuqe pule.
- 19 Guana siṅi au na vaeni sapu hata sirana pude vura,
guana vovoina vaeni vaqura sapu ona hiva puzaka.
- 20 Kaqu zama si rau na lopu boka tuqe pule ia rau,
uve, kaqu zama vura si rau.
- 21 Lopu kote va kalekale si rau,
babe va lomolomoso ia si keke tie.
- 22 Sina be bokabokaqu pa va lomolomoso tie,
si kote la sa Tamasa meke va kilasa au.

33

- 1 Ba kamahire Zobi, mamu avosi sari qua zinama,
avoso valeani doduru pu kote zama ni arau.
- 2 Namanama si rau pude zama;
ele pa meaqu rau sari zinama.
- 3 Sa buloqu tozi nau sapu zama si rau pa tinonoto,
meke sa beruqu si zama pa hinokara.
- 4 Sa Maqomaqona sa Tamasa tavete au,
sa Tamasa pu tagoi sari doduru niniraira,
meke Asa siṅo mae nia sa qua tinoa.
- 5 Olanau, be boka goi;
va namanama pule nigo, mamu toke au.
- 6 Na pa kenuna sa Tamasa si na tie gugua mo agoi si arau;
arau ba ta tavetequ pa pepeso.
- 7 Gua ke, mu lopu matagutu nau;
sa limaqu si lopu kaqu osonigo.

- 8 Ba ele zama pa taliṇaqu si agoi,
avoso valeani rau sari mua zinama.
- 9 Zama guahe si agoi, 'Loke tina zutuqu si
rau meke loke qua sinea. Na viaqu.
- 10 Ba sa Tamasa si hatahata sirana pude bugoro
nau,
meke balabala nau guana keke Nana kana
Sa si arau.
- 11 Pusi nia seni sa sari nenequ;
meke kopu totoko ni Sa sari doduru qua
inene.*
- 12 Ba maqu tozi nigo, Zobi, lopu toṇoto sari na
mua zinama,
ura sa Tamasa si noma hola nia sa tie.
- 13 Na vegua ke nominomi la ia goi sa Tamasa
sapu lopu olaṇi Sa sari mua ninanasa?
- 14 Ura, sa Tamasa si zama lamo, ba pa soku
sirana,
na tie mo si lopu va avoso la pude vagi.
- 15-16 Pa pinutagita meke dinogodogorae pana
boṇi,*
totoso puta muliunu sa tie pa nana teqe,
si boka zama sa Tamasa koari na tie,
meke va mataguti koari na vina balau,
- 17 pude va kekeria sa tie koari nana tinavete
kaleadi,
meke hukatia pa vinahesi pule,
- 18 pude harupia sa nana tinoa koasa lovu,
pude lopu mate pa vinaripera.
- 19 Boka va toṇoti Tamasa sari na tie pa tinasigiti
koasa minoho,

---

* 33:11 Zobi 13:27   * 33:15-16 Zobi 4:13

- na tinasigiti pa susuri sapu lopu boka beto,
 20 ke sa ginani ba kilu ia mo sa,
 sari ginani hoke okoro ni sa si hakohako ni
 sa.
- 21 Meke goregore nana sa tini osolae viviqe va
 kaleana tu,
 sari na susuri sapu tomedi, si boka ta dogoro
 beto.
- 22 Sa maqomaqona si rizu tata la mo koasa lovu,
 meke sa nana tinoa si aqa nia rini pu mae
 pude va matea.
- 23 Ba be koa nana si keke mateana pa nana kalina
 guana tie vari karovae,
 keke koari tina mateana te Tamasa,
 pude tozia sa tinonoto tana tie,
- 24 pude toka nia sa tie meke zama:
 ‘Vata rupahia, lopu va gore vala nia pa lovu;
 ele koa nana sa hinolu pulena sa.’
- 25-26 Pana varavara la si asa koasa Tamasa meke
 va tabea Sa,
 si kaqu dogoria sa sa Isumatana Tamasa
 meke kukili na qetu,
 meke doduru nana ginugua si va tonoto
 pulei Tamasa gua tatasana,
 meke kaqu tava vaqura pule sa tinina guana tini
 koburu,
 toa va leana meke ninira guana tie vaqura.
- 27 Meke pa toতোসা asa si mae si asa koari tie meke
 zama,
 ‘Ele sea si rau, lopu tavetia rau gua sapu
 tonoto,
 ba harupau sa Tamasa.
- 28 Vagi pule nau Sa pa minate,

ke kamahire toa si rau pude qetu nia rau sa kalalasa.’

29 Uve, gua asa si hoke tavetia sa Tamasa koasa tie.

Tavete pilipule ponia Sa sa tie,

30 pude vagi pule nia sa maqomaqona koasa lovu, meke pude sa zuke tanisa tinoa si boka kalalasa la koasa.

31 Kopu nia si hie, Zobi, mamu avoso mae, mokomoko, sina kote zama si rau.

32 Ba be guana hiva zama si agoi, si mu olanau; zama vura, sina hiva dogoria arau sapu tonoto si agoi.

33 Ba pude lopu gua, si mamu avoso mae koa rau; koa noso, maqu va tumatumae nigo sa ginilagilana lohina.”

34

1-2 Zama pule se Elihu,

“Gamu na tie gilagilana, mi avosi sari qua zinama;

avoso mae koa rau gamu na tie tumatumae.

3 Ura sa talina podeki sari na zinama,*

gua sa mea sapu va linilini sari ginani.

4 Ke mada viliti vagia sapu tonotona.

Mada tumae varigara nia sapu leanana.

5 Zama se Zobi, ‘Arau si loke tinazutuqu,

ba lopu poni nau lolomo sa Tamasa pude avosau.

6 Na tonotoqu guahe ba ta nae tura_{nae} koari tie kokoha;

---

* 34:3 Zob 12:11

- loke qua sinea, ba sari tupi Tanisa si va bakorau meke lopu boka ibu.’
- 7 Na tie vea gugwana se Zobi,
ke getu nia sa sa tinazutu guana tie memehana hiva napo kolo?
- 8 Ene turani sa sari tie tavete va kaleana,
meke taveti sa sari hahanana tadi tie kaleadi.
- 9 Ura zama tugo si asa, ‘Sa sa laena sa linulina sa Tamasa?’
- 10 Ke mi avoso mae koa rau, gamu na tie pu gilagilana.
Na kinaleana si lopu kaqu balabala tavetia sa Tamasa!
Sa Tamasa pu tagoi sari doduru niniraniira si lopu boka tavetia Sa sapu sea.
- 11 Kote tabara pule lani Sa pa tie gua sapu tavetia sa.*
Nana hahanana la pa tie si kote gua sapu garona sa tie.
- 12 Sa hinokara si, sa Tamasa pu tagoi sari doduru niniraniira si lopu kaqu novalia sa tie tonoto,
na lopu kaqu tavetia Sa sapu sea si Asa.
- 13 Esei poni nia niniraniira si Asa koa sa popoa pepeso?
Esei vekoa si Asa pude kopu nia sa kasia popoa?
- 14-15 Be hiva vagi pule nia Sa sa maqomaqona pa tie,
meke sa siniño tinoa,
si kote mate mo sari doduru pu siño,
meke pule la pa pepeso.

---

* 34:11 Sam 62:12

- 16 Pude gilagilana agoi si mu avosia si hie,
mamu avoso valeana mae koari qua zinama.
- 17 Boka kopu butubutu sa tie sapu kana ia sa
tinonoto?
Boka zutua goi sa Tamasa ninira meke
nono?
- 18-19 E Tamasa mo hoke zamai sari banara, 'Loke
laemia si gamu,'
meke koari na koimata, 'Tie kaleamia si
gamu,' gua.
Lopu va kalekale si Asa koari na tie tagotago
hola ni sari na habahuala,
sina tavete betoi Sa pa limana.
- 20 Mate va hodaka si arini pana boni,
sari na tie si kamo dia totošo meke mate;
lopu tasuna koa Sa sa vina matedi rina tie
niradi.
- 21 Kopu totoko ni Sa sari hahanana tadi na tie,
meke dogoro betoi Sa sari doduru inene
tadirini.
- 22 Loke vasina sapu huporo dudukurumu si koa,
vasina sapu boka tome sari tie kaleadi.
- 23 Lopu ta hivae si keke totošo pude pule la si gita
koa Sa pude ta pitu,
ele gilania Sa sa Nana vinilasa.
- 24 Sipu lopu ele ta viliti koasa Tamasa sa tie
ninira pu tavete va sea si va gorea Sa,
meke hobe la nia Sa si keke tie pa nana
tuturuana.
- 25 Pana boni si va mate pani Sa si arini,
sina gilania Sa doduru gua sapu taveti rini.
- 26-27 Va kilasi Sa koari na dia tinavete kaleadi,
pa vasina sapu doduru tie boka dogori,

- sina kekere si arini meke lopu hiva lulia rini
 si Asa,
 meke korodia luli rini sari Nana sirana.
- 28 Va kaboi rini sari na tie malaña meke avosi
 Tamasa,
 ke kamo la koa Sa sari dia tinepatepa hata
 tinokae.
- 29-30 Ba pude lopu kulu sa Tamasa, esei kote zutu
 ia?
 Pude tomea Sa sa isumatana, esei kote boka
 dogoria?
 Loketona si kote boka tavetia rina tie babe
 na butubutu,
 pude hukatia sa tie kaleana pude kopu butubutu
 babe veko sipata meke nonovala koari na
 tie.
- 31-32 Be zama sa tie koe Tamasa.
 'Arau si ele sea ba lopu kote va sea pule si
 arau,
 Sari sinea taveti rau meke lopu gilani rau si
 tozi nau,
 pude lopu kote tavete pulei arau.'
- 33 Vegua, kaqu pia igo Tamasa si goi pa mua
 hiniva,
 sipu koromu kekere koari na mua sinea?
 Vizavizata agoi, lopu arau;
 ego mamu tozi nau sapu gilania agoi.
- 34-35 Sari tie gilagilana tozi nau,
 ari tie pu gilagilana va lohi pu avosau si
 zama koa rau,
 'Zobi si zama hoboro, zama ni sa saripu lopu
 gilani sa,
 sari zinama tanisa si lopu koai na ginilagi-
 lana.'

- 36 Sa qua binalabala si leana be kaqu ta podeke
se Zobi,
sina olaolana guana keke tie kaleana si asa.
- 37 Sea si asa meke va gugue tugo,
pa kenuda si va ekeki hola si asa,
meke zama va soku la koe Tamasa.”

35

- 1 Meke zama pule se Elihu,
- 2 “Balabala ia goi sapu toṅoto si guahe?
Zama si agoi, ‘Kote tava kalalasa qua koe
Tamasa.’
- 3 Ba nanasa tu si goi, ‘Nasa sa lineana vagi nia
rau,
meke nasa si kote vagi nia rau koasa kinoa
toṅoto?’
- 4 Hiva olana atu gamu rau, agoi,
meke sari na mua baere.
- 5 Eṅa sage la pa maṅauru, mamu dogoria,
doṅo la koari na lei panaulu.
- 6 Be guana sea si goi, si lopu kote ta sigiti nia
Tamasa;*
- be soku sari mua sinea, si lopu kote ta ene
ni Sa.
- 7 Ba be na tie toṅoto si goi, na sa kote poni nia
goi si Asa?
Na sa si kote vagia Sa pa limamu goi?
- 8 Sari mua kinaleana si kote raza koari tie gugua
agoi,
meke sari mua lineana si kote kamo mo
koari tie.

---

* 35:6 Zob 22:2-3

- 9 Ari na tie si hoke kabo vura totošo noma sa
 ninovanovala,
 tioko hata tinokae si arini pude harupi koa
 ri na tie niniradi.
- 10 Ba loke tie si nanasa, 'Avei sa Tamasa pu
 tavetequ,
 pu boka va kera i sari tie pa totošo tinasuna,
 11 pu va tumatumae gita hola ni sari na kurukuru
 pinomo,
 meke va gilae gita hola ni sari na kurukuru
 tapuru?'
- 12 Gua ke lopu olaña si Asa pana kabo vura sari
 tie,
 sina tie kaleadi si arini meke vahesi puleni.
- 13 Ura, loke ginugua pude avosi Tamasa sari dia
 kinabo;
 sa Tamasa pu tagoi sari doduru niniranira si
 lopu kote hite linana lai.
- 14 Pude gua asa si kote vegua meke avoso igo
 Tamasa
 totošo zama si goi sapu lopu boka dogoria
 goi si Asa?
 Ba kote ponigo lolomo Sa pude avosigo pana
 aqa hite si agoi.
- 15-16 Meke zama si goi sapu sa Tamasa si lopu
 hoke va kilakilasa tie,
 meke lopu va gunangunana nia Sa sa sinea,
 gua.
- Ke e Zobi si zama hoboro sisigiti,
 zama va soku si asa ba lopu koa ia ginilagi-
 lana."

36

¹ Hoda la sa zinama te Elihu:

- 2 “Va avoso hite mae, maqu va bakalani gamu sari zinama pa kalina te Tamasa sapu kote zama ni rau.
- 3 Pa seu vagi mae nia rau sa qua ginilagilana; maqu va sosodea sapu Asa pu tavete au si to_noto.
- 4 Ura hinokara sapu sari qua zinama si lopu koha; na keke tie lohina pa ginilagilana si zama gua hie.
- 5 Ni_nira sa Tamasa meke lopu etulu tie si Asa, Ni_nira hola si Asa meke nabu koari Nana hiniva.
- 6 Lopu va toa seunae i Sa sari na tie kaleadi, meke lopu no_novali Sa sari na tie pu koa tasuna, ba harupi Sa.
- 7 Sari matana si kopu totoko ni mo sari tie to_noto, va habotu turana ni Sa koari na ba_nara, meke ninae rane si va lavati Sa.
- 8 Ba pude sari tie si ta pusi pa seni, meke ta sipata vagi koasa kinoa va kaleana,
- 9 si tozi ni Sa sari na dia tinavete kaleadi pu eva_ni rini.
- 10 Tozi ni Sa pude avosi sari nana vina balau, meke zama i pude hobe meke kekere koari hahanana kaleadi.
- 11-12 Be va tabea meke nabulu nia rini sa Tamasa, si kote koa valeana si arini doduru rane pa dia tinoa, meke doduru vuaheni si kote koa qetu si arini.

- 13 Arini pu lopu ranea sa Tamasa si bugoro golomo pa bulodia,
totoso pusi Sa nenedi ba lopu kabo hata tinokae si arini.
- 14 Tie vaquradi si lopu toa gelenae meke mate,
mate turanae koari na tie pu variva kurekure dia hahanana.
- 15 Ba arini pu ta sigiti si harupi Sa koari dia tinasigiti;
zama i Sa sipu korapa koa pa dia tinasuna.
- 16 Tioko vura nigo Sa pa korapana sa mua tinasuna;
la pa vasina seu koari na ninoveoro,
la pa mua tevolo sapu sinia ginani arilaedi.
- 17 Ba kamahire si ta mamata nia goi sa vinari pitui sapu kote kamo koari tie kaleadi;
na vinari pitui meke vina kilasa padana koari na mua tinavete si ele kamo atu koa goi.
- 18 Mu kopu pude mu lopu ta poni golomo pa poata;
babe ta tabara golomo pude tavetavete va sea.
- 19 Vegua boka sa mua tinagotago
babe doduruna sa mua binokaboka pude toka nigo pude lopu tutuvu tinasuna si agoi?
- 20 Mu lopu okoro nia sa boni pude kamo,
na asa sa tooso hoke mate va hodaka sari tie.
- 21 Mu kopu pude lopu kekere la koari tinavete kaleadi,

ura qetu si goi pude zutua sa Tamasa hola
nia pude helahela ni sari na mua sinea.

- 22 Na Tamasa si ululu hola koasa Nana
niranira.
Esei bokā va tumatumaē gugua Asa?
- 23 Esei tozi lani koa Sa sari Nana sirāna?
Babe zama koa Sa, 'Sea si tavetia Agoi.'
- 24 Lopu muliṅi nia pude va lavati sari Nana
tinavete,
pu kera ni sari kinaṛa vīnaḥesi.
- 25 Doduru tinoni ele dogoria si hie,
pa seu tu dogoro mae nia ri na tie.
- 26 Marilaena hola sa Tamasa, hola nia sapu gua
gilana gunia gita!
Sari vuahenina si lopu pada ta hata vura.
- 27-28 Na vuga sarena sa kolo pa pepeso si vagi Sa,
meke va kolo i Sa pude va gavoro mae ruku
koari na lei,
meke va ruku gore pule lani koari doduru
tinoni.
- 29 Esei boka gilania sa sirāna gua sapu repaha
guni ni Sa sari na lei,
meke sa paka sapu luluṣu gore gua pa
maṅaurū.
- 30 Variva dogoro sa kapi pa vari likohaena Sa,
va kalasia Sa sa kolo lamana.
- 31 Gua asa poni guni ni Sa sari na butubutu,
meke va gavoro soku poni ni ginani Sa.
- 32 Va siṅi ni kapi Sa sari limana
meke taburu lani koari na vasidi pu garunu
lani Sa.

33 Sa paka mañauru tozia sapu raneboni si tata kamo,
sari na bulumakao ba tumae nia sapu gua asa.

37

- 1 Mamata sa buloqu,
meke ta duana.
- 2 Avoso la! Avosia sa tubilina sa mamalaini te Tamasa,
koasa dugalana sa paka sapu vura koe Zihova.
- 3 Rupahi Sa sari Nana kapi pa kauruna sa mañauru,
meke garunu lani Sa koari na hukihukirina sa kasia popoa.
- 4 Mudina asa si mae sa tubilina sa paka mañauru,
sa kurumuna sa mamalaini te Tamasa,
totoso zama si Asa,
si lopu tuqe pule sa mamalainina.
- 5 Variva avoso sa dugaladi rina paka mañauru te Tamasa,
variva magasa sari na tinavete te Tamasa,
hola nia sapu gua gilana gunia gita!
- 6 Zama ia Tamasa sa sinou, 'Hoqa gore la pa pepeso,'
meke koasa ruku, 'Hoqa goi na luturu.'
- 7 Pude gilania doduru tie sa tinavete te Tamasa,
si va magogosi Sa sari doduru tie koari dia tinupiti,
- 8 meke sari na kurukuru si hata aqoro;
la koa si arini koari na dia bae.
- 9 Sa raneboni si mae gua pa kolo lamana,
meke ibu hola sari na tie pa givusu ninirana.

- 10 Sa siniño te Tamasa si tavete aesi,
meke sa beru kolo si evañae aesi ñirana.
- 11-12 Va mamata ni kolo Sa sari na lei;
meke vura vasina sari malakapi.
Pa ginarunu te Tamasa si viloro lamae sari
lei
meke ale beto ia rini sa doduruna sa kasia
popoa,
- 13 Garunu gore nia Tamasa sa ruku pude va kilasi
sari na tie,
babe va bobosia sa pepeso koasa Nana
tataru.
- 14 Va avosia si hie, Zobi;
noso mamu balabala i sari tinolava te
Tamasa.
- 15 Tumae nia tugo goi vea kopu gunia Tamasa sa
raneboni,
meke va kalalasa va hodakia Sa sa kapi?
- 16 Tumae nia goi vea meke ale sari lei,
sari tinavete variva magasa Tanisa pu goto-
goto pa ginilagilana?
- 17 Agoi pu gorego na natanata koasa manini,
totoso raza pa popoa sa givusu maninina
meke rimata hola;
- 18 boka somania goi sa Tamasa pude repahia sa
manauru,
meke tavete va ñira ia guana aeana
nedalana?
- 19 Tozini gami sapu gua kote zama la nia gami
koa Sa,
lopu boka tavete vura ni gami sari mami
zinama na nunala si gami.

- 20 Kaqu ta tozi paki sa Tamasa, sapu hiva zama si rau?
Esei hiva tepa mate koe Tamasa?
- 21 Kamahire si loke tie boka doño la koasa rimata, na keana hola si asa pa mañauru, mudina sapu va rizu pani givusu sari na lei.
- 22 Pa kali gede* si vura mae si Asa pa tinolava qolo,
sa Tamasa pa korapa Nana ñinedala variva magasana.
- 23 Sa Tamasa pu tagoi sari doduru ñinirañira si lopu boka ta ñana kamo, na ululu pa Nana ñinirañira,
pa nana ñinoño meke tinonoto si lopu hoke ñonovala si Asa koari na tie.
- 24 Gua asa ke turu pamaña nia ri doduru tinoni, meke lopu galagala ni Sa si arini pu gilagi-lana gua, pa dia binalabala.”

38

Olaña Zihova se Zobi

- 1 Meke pa korapa raneboñi si olaña mae koe Zobi se Zihova. Zama si Asa:
- 2 “Esei si agoi pude zama sapu lopu toñoto sari na Qua tinavete,
koari na mua zinama sapu hoborodi?
- 3 Turu va nama guana tie;
Maqu nanasa atu ni kaiqa ninanasa,
meke kaqu olaña Au agoi.
- 4 Pavei koa goi totoso podalae kuria Rau sa kasia popoa?

---

* 37:22 Kali gede be tia la pa kali lodu rimata.

- Tozi Nau be guana ele gilania goi.
- ⁵ Esei pada vura nia sa ululuna, labena, meke gelena?
Esei va nadoro karovo nia sa iku koa sa?
Tumae ni goi sari doduru inolana?
- ⁶ Pavei turu sari dedegerena?
Esei va hokotia sa vasina sapu podalae hake sa,
- ⁷ sipu korapa kera sari na pinopino pana munumunu,
meke sari na mateana si kukili qetuqetu?
- ⁸ Esei kopu nia sa kolo hokara pa nana voloso,*
totoso puzaka vura si asa pa pinodalaena,
- ⁹ totosu va pokoa Rau sa kolo koari na lei
meke hade nia hinuporo moatana,
- ¹⁰ totosu vekoi Rau sari voloso tanisa,
gua sa goba ululuna pa vasileana sapu soto
ni tukutuku meke rorotoana rini?
- ¹¹ Totosu zama si Rau, ‘Tani si kote kamo goi
meke lopu hola;
tani kaqu noso sari na mua bogusu niniradi.’
- ¹² Vegua, ele hoke garunia goi sa munumunu
pude mae,
babe tozi nia sa vaqavaqasa sa nana totosu,
- ¹³ pude va kalalasa i sari hukihukirina sa kasia
popoa
meke va govete i sari na tie kaleadi koasa
kalalasa?
- ¹⁴ Sa kalalasa si va vura maei sari na toqere na
lolomo,
va bakala ia sa kinehana sa kasia popoa;

---

* 38:8 Zer 5:22

- guana polodi rina poko si asa.
- 15 Sa minate si hukatia sa kalalasa koari na tie kaleadi,
sa limadia sapu avana ni pude seke si noso.
- 16 Ele hebala kamoā goi sa vasina totolo vura mae sa kolo hokara pa lamana?
babe vilitia goi sa lohina gua sa lamana peava?
- 17 Vea ele tava dogoro nia goi sa sasada la pa minate?
Ele dogoria goi sa sasada la pa hinuporo?
- 18 Ele balabala kamoā goi vea noma gua sa kasia popoa?
Tozi Nau be guana ele gilani goi sari doduru hire.
- 19 Vegua gilania goi sa sirana la pa vasina koa sa kalalasa,
meke sa vasina koana sa huporo?
- 20 Boka turana vura ni goi pude la pa dia vasina,
meke va dogoro ni sa sirana pule la pa dia vetu?
- 21 Hokara ele gilania goi, sina ele podo si agoi totoaso asa!
Ele koa seunae mua tu si goi soku vuaheni kamahire!
- 22 Vegua ele kamoi goi sari vasidi hoke tava naqiti sa sinou
babe dogori sari losedi rina ruku aesi?
- 23 Ele va nama vekoi Rau si arini tana totoaso tasuna,
pude tadi na totoaso vinaripera.

- 24 Avei sa sirāna la koasa vasina hoke garunu
taloa ni Arau sari na kapi,
babe sa vasina tanisa givusu mae gua pa kali
gasa rimata?
- 25 Esei gelia sa lolomo pude nama nia sa ruku
lovua,
meke sa sirāna tanisa ruku nomana meke na
paka mañauru,
- 26 pude va bobosia sa pepeso vasina loke tie koa
ia,
na popoa qega sapu loke tiena,
- 27 pude ponía kolo sa pepeso popana meke
kaleanana,
meke va toqolo nia duduli?
- 28 Vea koa nana si Asa pu va hoqana sa ruku?
Vea koa nana tu si Asa pu va boboso nia puni
sa pepeso?
- 29 Esei tavetia sa aesi, gua sa barikaleqe sapu
podo koburu?
Esei podoa sa ibu sapu mae guana pa
mañauru,
- 30 totošo nira guana patu sa kolo,
meke totošo nira sa beru kolo pa lamana?
- 31 Boka pusi varigara ni goi sari ka zuapa
pinopino ta pozae Peliadesi,*
babe rupahi sari iku pu pusidi sari na
pinopino ta pozae Orioni?
- 32 Boka turāni goi sari pinopino pa dia sirāna
pude vura,

---

* **38:31** Zob 9:9; Em 5:8

- babe turani sari pinopino Bea
 Nomana* meke Bea Hitekena?
- 33 Vea boka kopu nia goi sa popoa pepeso
 gua sapu kopu nia Tamasa sa galeglearane?
- 34 Boka kukili meke garunu la i goi sari na lei,
 pude ruku va boboso igo?
- 35 Vea, garuni agoi sari na kapi pude malakapi,
 meke hoke pule mae koa goi sarini pude
 nanasa, 'Pavei pule, ta palabatu,' gua?
- 36 Esei taveti sari na lei, ke gilania rini sa totošo
 pude va hoqa sa ruku,
 meke esei va tumatumae i sari rovu pude
 sage?*
- 37 Esei tagoa sa ginilagilana pude naei sari na lei,
 meke esei boka zoropo ni pude va hoqa ia sa
 ruku;
- 38 totošo popa na nira sa kosiri,
 meke va kabukabue ia sa pepeso?
- 39 Agoi boka hukue ponía ginani sa laione ma-
 maqota,
 meke va denai sari na tuna laione,
- 40 totošo koa tome sari pa bae,
 babe opo aqa koari na duduli nomadi?
- 41 Esei ponía ginani sa kurukuru tapuru pozana
 Raveni,

---

* **38:32** Bea^d nomana si ta pozae "Ursa Major" meke Bea hitekena si ta pozae, "Ursa Minor." * **38:36** Sa Hiburu koasa vesi hie si tasuna. Kaiqa iniliri pule si zama, "Esei si ponía sa ginilagilana lohina koasa bulo? Esei si ponía ginilagilana pa binalabala."

totoso ene lamae ari tuna pa inovia meke
kabo vura mae koa Rau?

39

- 1 Gilania tugo goi totoso hoke hira sari na qoti pinomodi?
Ele dogoria goi totoso sa kote podoi sa kurukuru ta pozae 'dia' sari tudia?
- 2 Gilania goi visa sidara meke tiqe hira si arini?
Gilania tugo goi sa totoso pu kaqu podopodo rini?
- 3 Gilania tugo goi sa totoso sapu kaqu horodidi si arini
meke hira vura ni sari tudia pa kasia popoa?
- 4 Toqolo sari tudia, ninira meke toa va leana;
taluarae si arini meke lopu hite pule mae.
- 5 Esei va taloai sari na don'ki pinomodi?
Esei na rupahi sari ikudi?
- 6 Ele ponini Rau sa qega koa rini pude na dia popoa,
sa lolomo koa ia na soloti meke loke duduli boka toa ia pude dia kokoana.
- 7 Hegere ni rini sari noveoro pa vasileana nomadi;
lopu avosi rini sari kukili tadi na tie kopu.
- 8 Pa toqere si ene hata nia ginani rini,
meke henai mo rini sari vasi elo buma.
- 9 Kote malumu tavetavete ponigo sa bulumakao pinomona si agoi?
Kote hiva va hola boni si asa pa mua vetu hose?

- 10 Boka tuqe nia iku goi sia meke va tavetavetia pa inuma?
Boka geli iliri pepeso sia pa mua inuma?
- 11 Boka kalavarae ia goi sa nana niniraira lavata?
Boka vala nia goi sa doduruna sa mua tinavete pude tavete ponigo sa?
- 12 Boka ronua ia goi si asa pude pakepakete meke paleke ponigo,
meke la vekoi koasa vasina tana vari paqaha kiko huiti koari na qaqaletodi?
- 13 Sari tatapuruna sa ositiriki, sa kurukuru no-mana si qetu meke nebe!
Ba lopu boka ta padapada la koasa kurukuru sitoko.*
- 14 Hira ni sa ositiriki pa pepeso sari vovoto, pude sa pepeso kote va manini, gua.
- 15 Lopu balabala ia sa sapu kote boka ta neti poraka sari,
koari kaiqa kurukuru pinomo.
- 16 Kopu va kaleani sa sari tuna, guana lopu tanisa tu,
lopu tupiti balabala i sa sapu mate sari ba vea,
- 17 sina lopu ponia ginilagilana sa Tamasa babe poni vala nana hinia koasa binalabala leadi.
- 18 Ba pana repahi sa sari tatapuruna meke haqala,
si hegere nia sa sa hose meke sa tie koina.

---

* **39:13** Keke kurukuru pule sapu noma tatapuruna meke kopu va leana tuna.

- 19 Vea, agoi Zobi vala ni sari nnirana_ira koari na hose
meke poni ni sari na kalu gele pa kizudi?
- 20 Agoi va boka i pude horu gua rina kupokupo
meke va mataguti sari na tie koa ri na
sitonodi?
- 21 Nenedi si puza pa pepeso, qetu na nniradi;
meke qeto taloa dia mo pa vinaripera.
- 22 Hegere nia rini sa minatagutu, na loketona dia
minatagutu;
na vedara si lopu govete nia rini.
- 23 Sa vovoina tupi si hake pa kalidia
meke gua tugo sari na hopere.
- 24 Kamoi na malagigiri meke rerege taloa si arini;
lopu boka koa noso si arini toso kabo sa
buki.
- 25 Koasa kabona sa buki,
si sino vagia rini sa hibina sa vinaripera pa
seu.
Meke avosi rini sari kukili tadi na koimata.
- 26 Vegua agoi va tumatuma_e ni tapuru sari nae,
tia la pa kali matao meke repahi rini tatapu-
rudia?
- 27 Vegua agoi tozi ni sari atata pude tapuru sage,
pude taveti pana uluna sage sari dia vori?
- 28 Pa kali toqere koadi, vasina va hola boni;
koari na popoa pa kali toqere patupatu,
vasina sa dia nnati kokoana.
- 29 Vasina koa meke kote dono hata ginani;
pa seu tu, ba kote poho vagi rini.
- 30 Sari tuna atata si hoke inevana ni sari ehara,

meke vari likohae ni rini sari tomatedi rina tie matedi.”*

40

- ¹ Meke zama pule se Zihova koe Zobi:
- ² “Vea, korapa hiva toke Au goi si Arau, sa Tamasa pu tagoi sari doduru ninirānira? Mani olaña sa tie pu hiva tokea sa Tamasa!”
- ³ Meke olaña Zobi se Zihova:
- ⁴ “Na lopu garoqu. Vea meke kote boka olaña atu si arau koa Goi? Maqu va opo nia limaqu sa nuzuqu, maqu lopu kulu.
- ⁵ Ele zama va soku hola si arau, Ke sapu loketona pule si boka zama nia arau.”
- ⁶ Meke zama vura pa raneboni la koe Zobi se Zihova:
- ⁷ “Mu turu va namanama guana tie. Kote nanasa igo Arau si agoi, meke kaqu olaña Au goi si Arau.
- ⁸ Vea, Lopu toñoto sari na Qua tinavete, gua si goi? Ke sea si Arau meke agoi si toñoto, gua?
- ⁹ Vegua, sa limamu si ninira gua te Tamasa, meke sa mamalainimu si boka kurumu gua tugo Tanisa?
- ¹⁰ Pude gua, si mamu va sari nia sa ninedala meke na tinolava, mamu poko nia sa vina lavata na vinahesi pule tana binañara.
- ¹¹ Mamu va puzaka vura nia sa mua tinañaziri,

---

* **39:30** Mt 24:28; Lk 17:37

- zoropo la nia koa rini pu vahesi puleni.
- 12 Uve, doño la i sarini pu va ari laedi puleni,
mamu va pepekae i,
neti gore ni sari na tie kaleadi pa vasina pu
koa rini.
- 13 Mamu pomunu varigara ni pa lovu;
pusi vekoi pa popoa tadi na tie matedi.
- 14 Pude gua si tiqe kote helahelae si Arau koa goi,
sapu sa lima mataomu si boka harupigo si
agoi.
- 15 Mu balabala ia sa kurukuru nomana variva
matagutuna;
sapu tavetia Rau gua tugo sapu tavete igo
Arau si agoi,
meke sapu hena duduli gua tugo na bu-
lumakao.
- 16 Sa niniranira pa tinina si hola toa,
gua tugo sa masa pa tiana!
- 17 Sa pikutuna si ninira gua tugo na huda sida
meke sari masa pa pudapudana si ninira
tugo.
- 18 Sari susurina sa si ninira gua tugo na boronizi
meke sari nenena si gua tugo na aeana,
- 19 Asa si keke koa rini pu ta tavete kekenu!
Arau pu tavetena mo boka va kilasia si asa.
- 20 Pa toqetoqere vagi ni sa sari gana ginani
vasina koadi sari na kurukuru pinomodi.
- 21 Pa kauru hiqohiqo rakirakihina si eko sa,
na duduli nobi tomea pa zemizemi.
- 22 Va paere ia sa maqomaqona sa huda rakirak-
ihi;
vari likohae nia na tukituki pa kali tototolo.

- 23 Totoso naqe sa ovuku loketona si va nonoga ia sa;
 koa va leana nana mo si asa totoso ololobagea sa kolo Zodani meke raza lamae pa isumatana.
- 24 Vegua, boka harupu vagia goi meke va behu ia matana?
 Boka sipata vagia goi meke va lopa ia isuna si asa?

41

- 1 Boka riqihini nia vinetuṅu goi sa leviatani,*
 babe pusi nia iku goi meana si asa?
- 2 Boka va nuquru nia iku goi sa isuna
 babe rita nia vinetuṅu sa asena?
- 3 Veā, kote tepa sisigiti igo sa pude tataru nia,
 gua?
 Kote zama va memehē atu igo sa si agoi?
- 4 Veā kote hiva tavete vinariva egoi si asa koa goi,
 pude na nabulu tamugoi si asa nināe rane,
 gua?
- 5 Boka pausia goi si asa guana kurukuru tapuru,
 babe pusia nenena pude na lopilopiana tadi
 na mua nabulu vineki?
- 6 Kote hiva vari hobe nia tugo ri na tie habu sia?
 Kote hiva magumagua ri na tie holuholu sia
 meke vari hia nia?
- 7 Boka gona nia soloro goi sa tinina
 babe goto va soku nia hopere sa batuna?
- 8 Pana tiqū la nia lima goi,
 si lopu kaqu muliṅi nia goi sa vinariperai pa
 mudina asa.

---

* 41:1 Sam 74:14, 104:26; Ais 27:1

- 9 Sa binalabala pude saputu vagia si kokoha;
na dinogorona mo sa ba mabubulu mo sa tie.
- 10 Pude loke tie boka soara ia si asa,
si esei kote hiva turu va tia Au si Arau?
- 11 Koe sei si kaiqa Qua gale pude kaqu lipui Arau?
Nake, doduru likakalae pa kauruna sa mañauru
si Qua beto mo Arau.
- 12 Arau boka vivinei nia mo sa tinina sa levi-
atani* ,
sa nana n̄niranira meke sa rinizu tanisa.
- 13 Esei boka daku pania sa kapuna sapu n̄nira
guana aeana,
Esei kote boka gona nia tupi sa kapu
moatana?
- 14 Esei kote boka kakele tukelia sa n̄uzuna sapu
gua ri na sasada n̄niradi,
ura, sari livona si variva matagutu pa vari
kalina?
- 15 Sa mudina si na tokele vinari hakei lave,
saripu napiti varigara meke n̄nira gua tugo
na patu.
- 16 Sari lave si vari kapae sisigiti
ke sa givusu si lopu boka ene pa vari
korapadi.
- 17 Nabu toa sari vinari hodai tadirini;
na vari sotoi si arini meke lopu boka ta
paqaha.
- 18 Totoso tihe sa si vura ia na kapi si asa,
meke sari matana si guana gonana sa
kalalasa pana vaqavaqasa.
- 19 Na vura ia na nika sa n̄uzuna,

---

* **41:12** Mi tiro ta pa hubina ele pepa sa vina bakala pa Zobi
hinia neta vesi vesu.

- meke pidaladi na kapi si tapuru vura.
- 20 Vura i na tunaha sari qoqoro isuna
guana duduli hurunudi pa kauru raro qoto-
tona.
- 21 Sa sinino tanisa si va hurunu motete,
sa nika si hurunu vura pa nuzuna.
- 22 Pa ruana koa sa nana niniranira,
meke minatagutu mo si koa pa doduru
vasina pu la sa.
- 23 Sa masana si ninira meke nabu;
loketona boka nuquru la ia.
- 24 Sa raqaraqana si ninira guana patu,
ninira guana patu tana munamunala kiko
huiti.
- 25 Pana tekulu sage sa si matagutu mo sarini pu
niniradi;
togoŀo mo si arini na lopu boka.
- 26 Sari na vedara pu kamo la si loketona evania;
meke gua tugo sari na hopere, tupi, na dive.
- 27 Na aeana si na duduli guni nia sa,
meke sa boronizi si guana huda popozuna.
- 28 Na tupi si lopu boka va rizuna sa;
patu pa kurukuru paqala si guana elelo sapu
palekia givusu.
- 29 Na vedara si guana elo duduli koasa, meke
hegere si asa pana hopere nia soloro ari
tie.
- 30 Sa tiana sa si guana vinarigara umumu qelasi
narudi,
gelia sa sa pepeso totoŀo name karovia sa sa
nelaka.
- 31 Evulu ia sa sa kolo lamana guana raro qoto-
tona,

- meke nikinakili sa kolo guana raro oela
nohara.
- ³² Pana hola sa si vosusu sa kolo,
meke keoro kaluna sa lamana kote gua si
arini.
- ³³ Loketoṅa pa kasia popoa si boka tava pada-
pada la koasa;
na kurukuru sapu lopu matagutu nia keke-
toṅa.
- ³⁴ Doṅo va gore betoi sa sari doduru pu vahesi
puleni;
na baṅara ni sa sari doduru kurukuru
pinomo.”

42

Zobi

- ¹ Olaṅia Zobi se Zihova,
² “Gilanía rau, sapu Agoi tagoa sa niniraṅira;
Agoi boka taveti doduru sapu koa pa Mua
hiniva.
- ³ Nanasa si Agoi, ‘Esei si agoi pude zama sapu
lopu toṅoto sari na Qua tinavete?’*
Hinokara sapu zama ni rau sari ginugua
sapu lopu gilani arau,
sari ginugua sapu tolava hola ke lopu boka
tumae ni rau.
- ⁴ Zama si Agoi, ‘Kamahire mamu va avoso, pude
Maqu zama si Arau:’*
Maqu nanasa igo si agoi,
meke agoi kaqu olaṅau si Arau.’
- ⁵ Na avoso nigo mo arau pa vivinei tadi na tie,

---

* 42:3 Zob 38:2   * 42:4 Zob 38:3

ba kamahire si dogoro soti Nigo mataqu rau si Agoi.

⁶ Ke kurekure ni rau sari qua zinama, equ hiva vagi pule ni;
gua ke maqu habotu pa korapa eba na kavuru pude qu vata dogoro nia sa qua tinalotaña sapu sea si arau.”

Vina betona

⁷ Mudina sapu zama se Zihova koe Zobi, si zama la si Asa koe Elipazi na tie pa vasileana nomana pa Temani, “Bugoro hola nigo Rau si agoi meke sari karua mua baere, sina lopu zama nia gamu sa hinokara pa guguaqu Rau, gua sa hinokara sapu zama ni e Zobi sa Qua nabulu. ⁸ Ke kamahire si mamu vagi lani koe Zobi ka zuapa bulumakao meke ka zuapa sipi kokoreo, mamu la va vukivukihi ni pude na mia vinukivukihi. E Zobi, sa Qua nabulu, kote varavarani gamu, meke kote va tabea Rau sa nana vinaravara meke lopu kaqu tavete atu ni Rau gua sapu garodi ri na mia zinama hoboro. Sina lopu hinokara si zama ni gamu pa guguaqu Arau, gua sa hinokara sapu zama ni e Zobi, sa qua nabulu.”

⁹ Ke lulia ari Elipazi sa tie pa vasileana nomana pa Temani, e Bilidadi, sa tie mae guana pa popoa Sua, meke e Zopara sapu mae guana pa popoa Neama gua sapu zama nia e Zihova, meke va tabea e Zihova sa vinaravara te Zobi.

¹⁰ Sipu beto varavara ni Zobi sari ka neta nana baere, si mana pule nia e Zihova si asa, meke poni pule nia tinagotago Tamasa si asa karua

totoso hola nia sapu tagoi sa tatasana.* ¹¹ Sari doduru tasina koreo, vineki, meke sari nana baere meke sari doduru pu gilania si asa si mae pa vetu te Zobi meke henahena turania si asa. Va manotia rini si asa meke tozi dia tinalotana koari na kinaleana pu vata raza ni e Zihova koasa. Meke hopeke ponía poata meke keke riñi qolo arini si asa.

¹² Mana nia e Zihova sa kukuru tinoa te Zobi hola nia sa minana pa totosó kekenu. Tagoi Zobi si ka manege made tina sipi, ka onomo tina kameli, karua tina bulumakao, meke keke tina don'ki. ¹³ Meke ka zuapa tuna koreo meke ka neta tuna vineki si asa. ¹⁴ Sa tuna vineki kenuna si e Zimaema pozana, sa vina rua si e Kezaia, meke sa mudina hokara si e Kereni Hapuku pozana. ¹⁵ Lopu ta dogoro pa ninæ popoa pule sari vineki sapu tolavaedi hola gugua sari vineki te Zobi. Meke poni ni hinia tinagotago tugo sa si arini turanae koa ri na tasidia koreo.

¹⁶ Mudina asa si ka keke gogoto made navulu puta vuaheni pule si toa se Zobi; dogori sa sari tuna meke sari tudia rina tuna kamo ka made sinage si toa kamoí sa. ¹⁷ Toa seunae meke barogoso va gorevura meke tiqe mate si asa.

---

* **42:10** Zob 1:1-3

Buka Hope
The Holy Bible in the Roviana language of the
Solomon Islands
Buk Baibel long langguis Roviana long Solomon
Islands

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Roviana

Translation by: SITAG

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-11-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 13 Dec 2023

2a5324ac-61e8-5e5b-b226-f3d15850d7c5